

universitātes avīze

OTRDIENA,
22. OKTOBRIS,
2002. GADS

Latvijas Universitātes izdevums (iznāk kopš 25.09.1922.)

№ 4

jaunumi

Sācies Baltijas studentu mēnesis

No 15. oktobra līdz 15. novembrim Latvijas studenti piedalās vairāk nekā 13 dažādos notikumos, ko organizē Latvijas Studentu apvienība kopā ar 14 studentu pašpārvaldēm visā Latvijā Baltijas studentu mēneša ietvaros. Projekts tiek īstenots sadarbībā ar Lietuvas Studentu apvienību, Igaunijas Studentu apvienību federāciju.

Karnevāls, sporta spēles, debašu turnīrs, semināri, sākot no studentu līderiem, beidzot ar augstskolu vadību, ielu akcijas "Kojas iet ielās", "Nāc studēt!", kā arī stipendijas dzimšanas dienas svinības un citas aktivitātes, kas noslēgsies LLU organizētās Studentu dienas ietvaros, notiks ar vienotiem mērķiem:

- pievērst uzmanību Baltijas studentu dažādajām problēmām un kopējam

mērķim - studēt, lai iegūtu labu izglītību;

- popularizēt studentu pašpārvalžu ideju;

- pierādīt, ka studenti var būt pozitīvi noskaņoti, ne tikai piketēt pret kaut ko.

Studentu mēneša nedēļas ir tematiski sadalītas: Studenti svin (15.-20.10.), Studenti diskutē (21.-27.10.), Studenti izdzīvo (28.10.-03.11.), Studenti mācās (04.-10.11.), Studenti rāda sevi (11.-15.11.).

Ar sīkāku pasākumu pro-

grammu un to organizatoriem var iepazīties, kontaktējoties ar BSM sabiedrisko attiecību koordinatori Egītu Aizsilnieci 9131823 un LSA birojā.

EGĪTA AIZSILNIECE,
BSM sabiedrisko
attiecību koordinatore

12. lpp. ▶

Šajā numurā:

Studentu mēnesis sākas ar gājienu un karnevālu Rīgas ielās
Fotoreportāža

- 12. lpp.

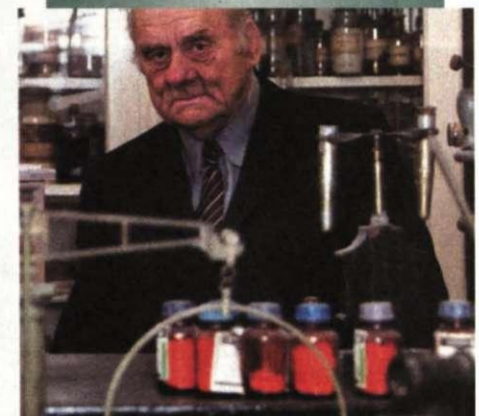
Jaunumi juristiem

- 2. lpp.

Arheologu sveiciens
tukšajam laukumam.
Par izrakumiem Puzē

- 6. lpp.

Ilgars Grosvalds - LU un
RTU Ķīmijas vēstures
muzeja dvēsele

- 4. lpp.

Klāt jauns konkurss

- 11. lpp.

jubileja

Visuma brīnumu pētnieku atceroties

VALERIANS ŠMĒLINGS (1902 - 1979) - Universitātes Zemes mākslīgo pavadoņu novērošanas stacijas izveidotājs.

Šogad aprit 100 gadu, kopš dzimis Latvijas Valsts universitātes (LVU) fizikas vec. pasniedzējs un Zemes mākslīgo pavadoņu (ZMP) optiskās novērošanas stacijas izveidotājs un vadītājs Valerians Šmēlings. Viņš bija daudzpusīga personība Fizikas un matemātikas fakultātes (FMF) mācībspēku saimē un ir atstājis lielu ieguldījumu fiziku sagatavošanā un eksperimentālās astronomijas attīstībā Latvijā. Jāatzīmē, ka 4. oktobrī aprit 45 gadi, kopš tika palaists pirmais ZMP.

Valeriana vectēvs Reinholds Šmēlings bija vācu arhitekts, izglītojies Pēterburgas Mākslas akadēmijas Arhitektūras nodaļā un ieguvis akadēmiķa grādu. 1879. gadā kļuvis par Rīgas pilsētas arhitektu. Pēc viņa projektiem celtas skolu ēkas, piemēram, bijušā pilsētas meiteņu skola,

pamatskolas Kalpaka bulvārī, Latgales priekšpilsētā, K. Barona ielā un pēc 1902. gada ugunsgrēka pārbūvēta bijusī pilsētas ģimnāzija Raiņa bulvārī. Viņš cēlis arī akciju sabiedrības "Уней" namu, Prefektūras namu, Rīgas pilsētas Bērnu slimnici u. c. sabiedriskās un dzīvojamās ēkas Rīgā.

Valeriana tēvs Vladimirs bija ierēdnis, māte Nadežda - zobārste. Viņi dzīvoja Sanktpēterburgā, kad 1902. gada 10. septembrī pasaulē nāca Valerians. Tur viņš sāka mācīties skolā.

Valerians jau bērnībā bija apveltīts ar lielu zinātkāri un izcilām domāšanas spējām. Viņu īpaši interesēja zvaigžņotā debess. Tēva do-to kabatas naudu krāja, lai iegādātos sev teleskopu - iesteno-tu kvēlāko vēlēšanos. Kad savā dzimšanas dienā viņš saskaitīja krājumu, tad izrādījās, ka ilgotā sapņa piepildījumam vēl pietrūkst. Tēvs pielika iztrūkumu, palīdzot nopirkt te-

Novērotāji agrā rīta stundā izvietojusies LVU Botāniskajā dārzā iekārtotajā ZMP vizuālās novērošanas stacijas laukumā un gatavojas pavadoņa Saules staru atspīduma koordinātu un laika momenta "ķeršanai" katrs savā debess sektorā

leskopu. Tā bija laimīgākā diena Valeriana bērnībā.

Brīvlaiki Valerians brauca ciemos pie vectēva, kurš dzīvoja Rīgas jūrmalā, Bulduros. Viņš vienmēr ņēma līdzi teleskopu, lai pludmales plašumā vērotu visuma brīnu-

mus.

1921. gadā mātei ar dēlu izdevās pārcelties uz brīvo Latviju. Te Valerians atkārtoti pabeidza ģimnāziju, lai apgūtu latviešu valodu. 1922. gadā viņš devās studēt uz Vāciju -

8. lpp. ▶

Pirmo reizi – vienotas Juristu dienas 2002

No 21. līdz 25. oktobrim norisināsies Latvijas vēsturē vēl nebijis pasākums, kas visā valstī apvieno ne tikai tādus tieslietu darbiniekus kā juristi, prokurori, tiesneši, notāri, bet arī tiesību zinātnu studentus un to sabiedrības daļu, kurai rūp juridiskie jautājumi, kas pauž Juristu dienu 2002 būtību – apvienot iespējami lielāku sabiedrības daļu, iesaistot to dažādās Juristu dienu 2002 plānotajās norisēs.

Juristu dienas 2002 varētu būt turpinājums XX gadsimta 90. gadu sākumā Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē ieviestajam pasākumam "Juristu dienas", kuras organizēja tādi Latvijā pazīstami juristi kā Gunārs Kusiņš, advokāts Egils Radziņš, Kalvis Torgāns, Aivars Borovkovs u. c. Taču šī ir pirmā reize, kad Juristu dienas tiek rīkotas tik plašā mērogā. Tās varētu kļūt par sākumu tradīcijai, kas vienotu jurisprudences pārstāvjus, vērot pārējās sabiedrības uzmanību uz viņu darbu.

Juristu dienas 2002 rīko Latvijas Juristu biedrība sadarbībā ar justīcijas iestādēm, iesaistot arī Sociālo Tehnoloģiju augstskolu, Latvijas Universitāti, Rēzeknes augstskolu, biznesa augstskolu "Turība" un citas institūcijas. Būtiska loma šī pasākuma veidošanā ir Juridiskajai fakultātei, kas to atbalsta, kā arī Juridiskās fakultātes Studentu pašpārvaldei, kas piedalās Juristu dienu 2002 orga-

nizēšanā, aktīvi iesaistot visus darboties gribēšos pašpārvaldes biedrus, kuri piedalās dažādu norišu organizēšanā, kas tiek plānotas Juristu dienu ietvaros. Mārtiņš Pāparinskis un Kristīne Bārdiņa atbild par lekciju plānojumu, Ivars Lukaševičs – par sporta aktivitātēm, savukārt Daniēls Buks-Vaiņvads ir Juristu dienu 2002 koordinators. Pasākuma ietvaros 24. oktobrī Reiterņa namā notiks I kursa iefukššana, kā arī Juridiskās fakultātes studentu balle, kuras rīkošanā rosīgi iesaistās Edīte Kalēja un Liene Ozola.

Viens no galvenajiem šī pasākuma mērķiem ir vest justīcijas iestādes tuvāk sabiedrībai. **22. oktobrī no plkst. 11.00 līdz 13.00** savas durvis vērš virkne justīcijas iestāžu – Rīgas rajona tiesa, Jēkabpils tiesa, Ventspils tiesa, Kurzemes apgabaltiesa, Rīgas pilsētas Kurzemes rajona Tiesu izpildītāju kantoris, Tieslietu ministrijas Zemesgrāmatu departaments, Tieslietu ministrijas Tiesu izpildītāju departaments, Tieslietu ministrija u. c. Šīs institūcijas būs atvērtas ikvienam interesentam, iepriekš telefoniski piesakoties attiecīgajā iestādē.

Juristu dienās tiks aplūkotas arī pašlaik aktuālas problēmas un jautājumi, par kuriem sabiedrībā pazīstami profesionāļi – juristi praktiķi – sniegs priekšlasījumus. Piemēram, kā viena no pirmajām lekcijām ir paredzēta "Terorisms starptau-

tisko tiesību izpratnē, Irākas jautājums", kas atspoguļos XXI gadsimtā tik ļoti aktuālo jautājumu par starptautisko mieru un terorisma draudiem saiknē ar starptautiskajām tiesībām. Lekcijā "Eiropas Savienības integrācijas ietekme uz Latvijas tiesību sistēmu" tiks aplūkots jautājums, kas sabiedrībā izraisījis plašas diskusijas un ir svarīgs Latvijas ceļā uz Eiropas Savienību, kas pašlaik ir viena no galvenajām mūsu valsts ārpolitikas prioritātēm. Kopumā paredzētas aptuveni 15 dažādas lekcijas, kas norisināsies Latvijas augstskolās un ikvienam interesentam sniegs lielsku iespēju gūt profesionālu informāciju.

Juristu dienu 2002 ietvaros iecerēti ne tikai priekšlasījumi vai Atvērto durvju dienas justīcijas iestādēs, bet arī sporta pasākumi, tiesas procesa izspēle, paneļdiskusija, Gada jurista, Gada jurisprudences studenta un pasniedzēja noteikšana. Sīkāku informāciju par Juristu dienu 2002 norisi ikviens var iegūt Latvijas Juristu biedrības mājas lapā: www.ljb.lv. Visi tiek aicināti iesaistīties Juristu dienu 2002 norisē, piedaloties priekšlasījumos, apmeklējot Atvērto durvju dienas justīcijas iestādēs, sporta spēles un citus pasākumus.

ZANE RATNIECE,

LU Juridiskās fakultātes Studentu pašpārvaldes locekle

LU Dzimtes studiju centrs

Latvijas Universitātes Dzimtes studiju centrs tika izveidots 1998. gada janvārī. Tas ir pirmais mācību un pētījumu centrs Latvijā, kas nodarbojas ar tādiem sieviešu studiju un dzimtes pētījumu jautājumiem kā feministiskās un dzimtes teorijas, sievietes un vara, sievietes un reliģija, dzimte un kultūra, vēsture, politika, filozofija.

Regulāri katru semestri tiek lasīti dažādi kursi. 2002. gadā LU Dzimtes studiju centrs piedāvā un organizē divus C daļas kursus: **Feministiskās/dzimtes studijas: ievads (Elizabete Pičukāne) un Ievads cilvēka seksualitātē (Jolanta Čihanoviča).**

Apkopojam publicēto par sieviešu studijām un dzimtes pētījumiem visās valodās. Pie mums var nopirkt DzSC izdevumus. Mūsu materiālu krātuvē var atrast grāmatas, žurnālus un citus izdevumus

latviešu, lietuviešu, igauņu, angļu, zviedru, franču, somu, vācu, spāņu, krievu, slovēņu, ukraiņu un citās valodās. DzSC veido tekstu krātuvī dažādās valodās studentiem un lektoriem, lai radītu plašāku ieskatu par norisēm sieviešu studijās un dzimtes pētījumos un par organizācijām, kas ar tiem nodarbojas, visā pasaulē.

Interesenti tiek laipni aicināti DzSC - LU Vēstures un filozofijas fakultātē, 4. stāva 37. telpā.

LU Dzimtes studiju centra darba laiks:

Pirmdiena 10.00 - 12.00

Otrdiena 12.00 - 14.00

Trešdiena 12.00 - 14.00

15.00 - 17.00

Ceturtdiena 16.00 - 18.00

Materiālu sagatavoja DzSC koordinatore **INGA KUZMA**

atceramies

Atmiņu pēcpusdienu

11. oktobra pēcpusdienu LU Anatomijas un histoloģijas katedrā tika veltīta histoloģiem Irmāi Liepiņai-Eglītei un Jānim Arnoldam Eglītim. Savās atmiņās par kādreizējiem LU Medicīnas fakultātes profesoriem dalījās šīs fakultātes dekāns Uldis Vikmanis, LU Medicīnas fakultātes profesori Aina Dālmāne un Amis Viksna.

2002. gada 13. oktobris ir Irmas Liepiņas-Eglītes 95. dzimšanas diena, bet 16. decembris – viņas dzīvesbiedra Jāņa Arnolda Eglīša 100. dzimšanas diena. Abi profesori ir pratuši godam pārstāvēt Latvijas vārdu ārzemēs, un viņu darbs vienmēr bijis pārlicinošs. Tādēļ viņi gan pirms emigrācijas Latvijā, gan pēc 1944. gada ārzemēs bijuši izcilāko docētāju un zinātnieku vidū. 1944. gadā, braucot prom no Rīgas, abi Eglīši kā vislielāko dārgumu paņēma līdzī savus zinātniskos darbus.

Irma Liepiņa-Eglīte uzskatīja, ka histoloģijas lekcijām jābūt labi ilustrētām. Jānim Arnoldam Eglītim zīmēšana bija radošs process, kura gaitā viņš atrada labākos tēmas skaidrojuma variantus. Sistemātiskās studentu zināšanu pārbaudēs Jānis Arnolds Eglītis prata atrast studentu domas. Viņš pirmais Latvijā apguva fotografēšanu mācību un zinātniskā darba ilustrēšanai. Jau savas dzīves Rīgas posmā Jānis Arnolds Eglītis pievērsās mor-

foloģijas un praktiskās medicīnas saistītajam. Viņš pirmais Latvijā ieviesa tolaik ļoti sarežģīto audu kultūras metodi.

Irma Liepiņa-Eglīte un Jānis Arnolds Eglītis vienmēr ir sevi pilnveidojuši. Pēc emigrācijas no Latvijas abi Vācijā bija konsultanti Britu joslās kontrolkomisijas medicīnas nodaļā. Trīs gadi Vācijā, Baltijas universitātē, abiem bija spītīgas degsmes laiks. Amerikā viņi strādāja Ohajo štata Columbus universitātē, kur vienmēr bija vadošo docētāju vidū. Par to liecina ASV prezidenta B. Klintonas un viņa kundzes H. Klintonas apsveikums 1997. gada 13. oktobrī Irmas Liepiņas-Eglītes 90. dzimšanas dienā.

Jānis Arnolds Eglītis aizgāja mūžībā 1986. gadā. Irma Liepiņa-Eglīte ir glabājusi viņa piemiņu un nav sarāvusi draudzīgās saites ar Latviju. Lielāko prieku viņai sagādāja no dzimtenes atsūtītie mācību līdzekļi. Tos Irma Liepiņa-Eglīte vienmēr parādīja Columbus universitātē ar piebildi: "... lūk, l' Latvijā strādā!"

Atmiņu pēcpusdienā interesenti varēja aplūkot stendu, kas uzskatāmi parādīja abu profesoru mācību un zinātnisko darbu. Irmas Liepiņas-Eglītes un Jāņa Arnolda Eglīša darba dzīves gadi LU Medicīnas fakultātē bagātina tās darbu arī šodien.

GITA LIEPIŅA

Viesi no Armēnijas parlamenta

Septembrī Universitātē viesojās Armēnijas Republikas parlamenta delegācija, lai iepazītos ar LU darbu un ieskicētu varbūtējās turpmākās sadarbības iespējas. Delegācijas sastāvā bija arī Armēnijas Republikas parlamenta priekšsēdētājs Armens Hačatrijans un Galusts Saakjans – deputāts, Zinātnes, izglītības, kultūras un jaunatnes lietu pastāvīgās komisijas priekšsēdētāja vietnieks

“Man ir divas profesijas – medicīna un mūzika”

Latvijas Universitātes dzimšanas dienā augstskolu apmeklēja dažādu zinātņu un specialitāšu pārstāvji no ārzemēm. Starp viņiem bija arī profesors JĀNIS KĻAVIŅŠ no ASV – Ņujorkas Alberta Einšteina medicīnas koledžas. Viņa specialitāte ir onkoloģija, konkrētāk, tumor markers (audzēju markeru) pētniecība.

Tās ir vielas, ko lielos apmēros producē vēža šūnas. Profesors šajā jomā publicē savus zinātniskos darbus, piedalās konferencēs un ir ļoti aktīvs. Profesors Jānis Kļaviņš 30. septembrī tikās ar LU prorektoru profesoru Indriķi Muižnieku un Medicīnas fakultātes dekānu profesoru Uldi Vikmani un pārrunāja iespēju piedāvāt LU izglītību ārzemēs, konkrētāk, medicīnas programmas. Īpaši ASV, kur jaunieši, kuri nav izturējuši konkursu ASV medicīnas skolās, meklē iespēju studēt Karību jūras salu iestādēs. Taču to izglītības kvalitāte ir nesalīdzināmi zemāka par to, kas ir LU. Profesora Kļaviņa uzskats ir tāds, ka LU sniegtā medicīnas izglītība ir atbilstoša Rietumu standartiem un tādēļ studentiem no ASV būtu vērtīgi to apgūt Latvijā.

Tikšanās laikā tika pārrunātas arī Universitātes finansu iespējas, testamentārās problēmas, kas varētu būt saistītas ar novēlējumiem LU, un turpmākā sadarbība.

Pēc satikšanās profesors Jānis Kļaviņš ciemojās arī “Universitātes Avīzes” redakcijā.

– Kā ir ritējušas jūsu darba gaitas?

– Kopš 1970. gada esmu nodarbojies ar pētniecību – tā ir

molekulārā bioloģija, biokīmija utt. Darbs ir bijis saistīts ar vairākām universitātēm, tostarp Ņujorkas štata universitāti, Kolumbijas Cornell universitāti un citām.

– Jūsu saistība ar Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāti?

– Savulaik mēs ar profesoru Priedkalnu bijušajam rektoram profesoram Jurim Zaķim ierosinājām izveidot LU Medicīnas fakultāti, jo mums šķita, ka Universitātē tā ir nepieciešama. Sadarbība dažādās jomās ar bijušo rektoru mums sākās 1989. gadā, kad LU bija 70 gadu jubileja. Toreiz, pēc pusgadsimta ilgas trimdas, pirmo reizi viesojos Latvijā. Sāku dāvināt mācību grāmatas. Vēl tolaik, kad nebija atjaunota Medicīnas fakultāte. Pirmo kasti aizsūtīju uz Medicīnas akadēmiju – toreiz profesors U. Vikmanis tur bija Onkoloģijas katedras vadītājs. Šo gadu laikā uz LU Medicīnas fakultāti esmu nosūtījis 80 kastes ar grāmatām, žurnāliem, preparātiem, ko var izmantot studenti. Tagad, ciemojoties Latvijā, man bija izdevība redzēt, kā šie materiāli tiek izmantoti. Bija prieks vērot, kā studenti tos lieto mācību darbā. Turklāt tiem blakus ir novietota informācija, ka tie ir profesora Jāņa Kļaviņa dāvinājumi.

– Kāda ir jūsu motivācija sadarboties un palīdzēt Latvijas Universitātei?

– Ko citu lai es daru? Tā ir saistība ar Latviju, ar Latvijas Universitāti, kur savulaik sāku medicīnas un filozofijas studijas. Jūtu, ka man ir jādara, kā vien spēju, palīdzot Latvijai, Universitātei, Medicīnas fakultātei. Tas ir aicinājums un misija.

– Kāda loma jūsu dzīvē ir mūzikai?

foto - Andris Dzenis

– Studējot LU, biju iesaistījies kori “Dziesmuvara”. Helēna Berzinskas kundze, pie kuras mācījāties “nostādīt” savas balsis, man teica: “Kļaviņ, vai jūs negribētu dziedāt solo?” Es atbildēju: “Zināt, man ir problēma – nav laika un līdzekļu.” Toreiz studēju vien Medicīnas, bet arī Filozofijas un filoloģijas fakultātē. Berzinskas kundze tad teica: “Es jums neprasišu neko vairāk – reizi divās nedēļās atnāciet uz privātstundām.”

Tā sākās mana dziedāšanas karjera. Pēc kara mani uzņēma Lībekas Mūzikas skolā (tagad – Mūzikas akadēmija) un maksāja stipendiju. Savukārt Ķīles universitātē turpināju medicīnas un filozofijas studijas, taču tas bija par daudz. Filozofija bija jāizlasa ļoti daudz literatūras, un tam man nebija laika, tādēļ filozofiju “uzdevu”. Ķīlē turpināju studēt medicīnu līdz izceļošanai uz ASV. No Amerikas atgriezies

1959. gadā, lai pabeigtu doktora darbu medicīnā un iegūtu grādu. Nokārtoju arī galapārbaudījumus Mūzikas akadēmijā. Pēc tam esmu daudz koncertējis, dziedājis ASV operās. Taču dziedāšanu operā nevarēju saistīt ar savu zinātnisko darbu. Mēģinājumiem operā un koncerttūrēm man neatlika laika. Turpināju koncertēt ar savu koncertmeistaru, gatavoju programmas. Esmu dziedājis Āzijā, Āfrikā, Eiropā, ASV. Viņē 1984. gadā par Šuberta dziesmu izpildījumu kā labākais dziedātājs no ASV ieguva Lielo Zelta medaļu. Pēdējais lielākais darbs mūzikā man ir 108 Jāzepa Vītola solodziesmu ieskaņojums. Par to saņēmu apbalvojumu no PBLA.

– Ko jums dzīvē devusi mūzika un ko – medicīna?

– Medicīna man devusi iespēju strādāt zinātnisku darbu, kas arī ir sava veida radošs darbs. Mūzika man sniegusi

atpūtas brīdi no medicīnas – aiziet citā domāšanas jomā, citā laukā. Izteikt tīri cilvēcīgas jūtas mūzikā. Mēģināt interpretēt un izskaidrot komponistu domas, ko viņi mūzikā ir ielikuši. Abas šīs profesijas ļoti veselīgi mijas.

– Kādu redzat Latvijas Universitātes un Medicīnas fakultātes nākotni?

– Domāju, ka tā būs spoža. Mācību programmas LU ir tādas, ko var salīdzināt ar kuru katru Rietumeiropas universitāti, bet Latvijas Universitātei ir grūtības ar finansēm. Jādomā, kā finansēt mācību programmas, kā paplašināt laboratorijas, atalgot mācībspēkus, lai zinātnieki nemeklētu darbu ārpus Latvijas, taču domāju, ka šīs problēmas nākotnē atrisināsies.

MĀRA SADOVSKA

lu bibliotēkā

Gan humanitārās, gan eksaktās zinātnes

LU Bibliotēkā atkal pilni plaukti jaunu grāmatu.

Fizika gadu ritējumā iepazīstama darbā “Vēsturiskā mozaika fizikas uzdevumos”. Savukārt populārzinātnisks skanējums ir Dž. Donalja Valtera darbam “Dzīves noslēpumi”.

Biologs S. Rozovs ir izdevuma “Bioenerģija” autors. Grāmatu var izmantot gan studenti, gan citi interesenti.

Latvijas novadiem veltīti vairāki sējumi. Iznācis apjomīgs enciklopēdisks izdevums “Latvijas pagasti”, kā arī savā dzimtajā novadā dziļi sakņotais dzejnieka Olafa Gūtmaņa darbs “Jūrmalcieņi”.

Aizvien vairāk saplūst ek-

saktās un humanitārās zinātnes, izmantojot viena otras idejas un pētījumu metodes. Par to liecina arī grāmata “Statistical Methods for the Social Sciences”.

Latvijā pazīstama psiholoģe ir Silva Omārova. Nu iznācis viņas jaunākais pētījums sociālajā psiholoģijā “Cilvēks dzīvo grupā”. Zinātniece vērtē cilvēka lomu un vietu viņa sociālajā grupā – kā tā veidojas, un kas to nosaka.

Padomju laika disidente Helēna Celmija uzrakstījusi skandalozo grāmatu “Sievietes PSRS cietumos”. Tā ir apsūdzība komunistiskajam režīmam, dzīvesstāsti, kurus nevar lasīt bez līdzpārdzīvoju-

ma, cilvēka psiholoģijas pētījums, viņam atrodoties ekstremālos apstākļos.

Divas grāmatas medicīnā varētu ieinteresēt ne tikai speciālistus, bet arī plašāku interešu loku. Gaļina Bikšone ir darba “Medikamentozā ārstēšana un aprūpe” autore, bet ikvienu, kurš rūpējas par savu veselību, piesaistīs izdevums “Veselības grāmata ģimenei”.

Viens no Latvijas pazīstamākajiem ekonomistiem ir ekonomikas doktors Georgs Libermanis. Pusgadsimtu viņš pavadījis pedagogiskajā darbā, ir 20 grāmatu un 400 rakstu autors. Piecdesmito gadu beigās Georgs Libermanis par grāma-

tu “Jaunlatvieši” tika nosodīts kā “latviešu buržuāziskais nacionālists”. Pirmais Latvijā viņš sarakstījis astoņu grāmatu sēriju par mikro un makroekonomiku. Tagad iznākusi viņa jaunākā darba “Tirgus ekonomikas pamati un Latvija ceļā uz Eiropas Savienību” 2. daļa.

Ekonomikas grāmatu klāstā minams arī Jāņa Iesalnieka darbs “Meža ekonomikas pamati” – par to, kā apsaimniekot vienu no Latvijas lielākajām bagātībām.

Starptautiskās politikas jomā ar saviem spriedumiem ir pazīstams Atis Lejiņš. Tikko iznākusi viņa jaunākā grāmata “Pirmie desmit gadi”, kas veltīta cīņai par Latvijas drošī-

bu. Darbam ir šādas nodaļas: “Latvija Eiropā pēc “aukstā kara””, “Baltijas valstu drošība: mērķi un kavēkļi”, “Baltijas vienotības meklējums: himēra vai realitāte”. Atis Lejiņš aplūko arī Kaļiņingradas jautājumu un domā, kā to atrisināt.

Viens no Latvijas uzdevumiem ir nosargāt savu drošību. Atis Lejiņš analizē trīs aspektus: bruņojumu, attiecības ar sabiedrotajiem un attiecības ar pretiniekiem.

Vēsturnieka Andrieva Ezerģaļa redakcijā iznākusi grāmata angļu valodā “Stockholm documents of Latvia 1941 – 1945. What Did America know?”. Nelielās Eiropas

10. lpp. ►

Ķīmijas vēstures muzeja dvēsele

LU un RTU Ķīmijas vēstures muzeja ilggadējam direktoram, inženierzinātnu doktoram ILGARAM GROSVALDAM šogad jubileja. Apritējuši 75 mūža gadi. Viņš ir Ķīmijas muzeja dvēsele, tādēļ saruna izvērtās mazāk par pašu jubilāru, bet vairāk par ķīmijas attīstības vēsturi.

Tehnoloģijas un preču zinātnes muzejs

Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultāte (1919–1944) lepojas ar Tehnoloģijas un preču zinātnes muzeju. Daļu no muzeja materiāliem tā bija mantojusi no agrākā Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas nodaļas. Tajā plašu ķīmisko preču kolekciju bija savācis Maksimiliāns Glāzenaps, kurš 1878. gadā kļuva par ķīmijas tehnoloģijas un preču zinātnes profesoru.

1900. gadā, kad RPI Ķīmijas nodaļa pārcēlās uz jauno laboratoriju korpusu (Kronvalda bulv. 4), prof. M. Glāzenapa ķīmijas tehnoloģijas izstrādājumu kolekcijai un citu profesoru vākumam ierādīja atsevišķu telpu. Izveidojoties Latvijas Universitātei, šo kolekciju sāka dēvēt par Tehnoloģijas un preču zinātnes muzeju. Tas pastāvēja arī vairākus gadus pēc Ķīmijas fakultātes iekļaušanas Rīgas Politehniskajā institūtā 1958. gadā. Pieaugot studentu skaitam, vajadzēja jaunu klausītavu lekcijām. 60. gadu sākumā to iekārtoja muzeja telpās. Daļu eksponātu nodeva dažādām fakultātes katedrām, bet daļa paraugu palika auditorijā, neaizslēgtos skapjos. Kā katedrās, tā arī klausītavā nebija stingras paraugu uzraudzības un uzskaites. Tos pamazām izvazāja. Pēc Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas fakultātes pārcelšanās uz Ķipsalu nelielu daļu paraugu saglāba Ķīmijas vēstures muzejs.

Ķīmijas vēstures pētniecības pamatus Latvijā licis izcilais zinātnieks, Pēterburgas ZA akadēmiķis profesors Pauls Valdēns (1863–1957), kurš sarakstījis vairākus apcerējumus par ķīmiju Rīgas Politehniskajā institūtā. Viņa skolnieks profesors Valdemārs Fišers, kura pētījumi skar vairākus ķīmijas virzienus – analītisko, fizikālo un organisko ķīmiju –, bija Rīgas ķīmiku slaveno tradīciju turpinātājs Latvijas Universitātē. Ķīmijas fakultātes sēdē 1933. gada 25. oktobrī viņš ierosināja izveidot Ķīmijas vēstures muzeju, ziedoja tam 100 latu lielu naudas summu un nodeva profesoru V. Ostvalda un K. Bišofa priekšmetus.

Profesors Gustavs Vanags

Profesors bija savācis plašus materiālus par ķīmijas attīstību vecajā Rīgas Politehniskajā institūtā un Latvijas

Universitātē, glabāja no profesora Fišera mantojumā saņemtās seno kolokviju protokolu klades (kopš 1889. gada) un dažnedažādus lietišķus materiālus, kā Bišofa 1000. preparātu vai Fišera iekārtu vienvērtīgu spirtu noteikšanai. Laiku pa laikam profesors nolāsija pa referātam no Ķīmijas fakultātes pagātnes. Cieņa pret tradīcijām izrietēja no pašas Vanaga būtības, ko caurstrāvoja organiska cieņa pret cilvēku darbu, uzticība cilvēkam. Citus ķīmiskus viņš bieži izcēla un vērtēja augstāk par sevi. Tieši

tās izcilie pārstāvji, veidojām kopā ar A. Zeltiņu. Savu padomju neliedza arī akadēmiķis Jānis Stradiņš. Telpas noformēšanā piedalījās mākslinieks Andris Ramats.

Muzeju atklāja G. Vanaga memoriālo lasījumu dienā – 1975. gada 27. maijā. Daudziem ķīmiķiem šī diena bija skaista atkalredzēšanās ar saviem laikabiedriem, kuri kļuvuši par vēsturiskām personām. To vislabāk izteikusi prof. L. Liepiņa, kura muzeja viesu grāmatā ierakstījusi isi: "Brīnišķīga atmiņa".

"Ekspozīcija tika nemitīgi papildināta ar grāmatām, kolekcijām. Dažreiz pat gadījās kuriozi, kad savā kolekcijā ieguvām darbus, kas bija izmesti izgāztuvē. Tā ieguvām Polijas valsts prezidenta Ignācija Moscicka diplomdarbu."

tādēļ retais no mūsu zinātniekiem bija guvis tik nedalītu cieņu un mīlestību kā profesors Vanags. Katru no mums viņš darīja kaut mazliet labāku.

Pēc profesora Gustava Vanaga aiziešanas aizsaulē radās doma iemūžināt viņa piemiņu. Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas fakultātes zinātniskās padomes sēdē 1973. gadā nolēma izveidot profesora darba kabinetu par memoriālo muzeju. Radās arī šķēršļi. Kabinetu bija aizņēmis agrākais dekāns (1965–1971) docents Pēteris Paukšs. Kad 1974. gadā par dekānu ievēlēja docentu Imantu Meirovicu, P. Paukšam ierādīja citu telpu, kabinetu izremontēja un mēbeles restaurēja. Tā kā Gustavs Vanags bija sakrājis vērtīgus materiālus, te paredzēja izvietot arī eksponātus, kas saistīti ar Ķīmijas fakultātes vēsturi un tās izcilāko zinātnieku darbību.

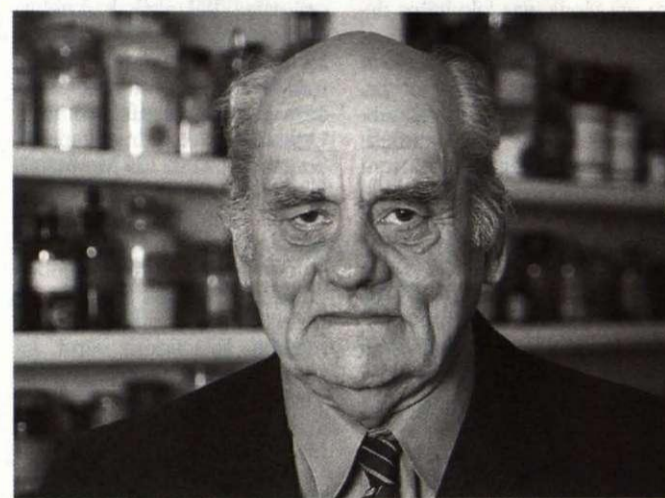
Muzeja ekspozīciju – G. Vanaga kabineta memoriālo stūrīti – ar lielu pietāti iekārtoja viņa skolniece Agnese Zeltiņa.

Pirmo telpu, kur parādīta Ķīmijas fakultātes vēsture un

RPI Ķīmijas fakultātes muzejs

Sākotnēji muzejs bija RPI Ķīmijas fakultātes vēstures muzejs. Tas atrodas vecajā ķīmiķu (tagad – LU Bioloģijas fakultātes) ēkā Kronvalda bulvārī 4, kas 1900. gadā būvēta kā Rīgas Politehniskā institūta dabas zinātņu laboratoriju ēka. Ķīmijas vēstures muzeja tapšana un attīstība apskatīta vairākos rakstos. Muzeja darba vadlīnija ir akadēmiķa J. Stradiņa novēlējums: "Novēlēsim jaunatklātajam senās un allaž jaunās Ķīmijas fakultātes muzejam kļūt par Rīgas ķīmijas skolu tradīciju glabātāju un sargu, saglabāt ķīmiķu pagātnes relikvijas nākamajām audzēm."

Muzejā strādāju no paša tā dibināšanas sākuma – 1975. gada maijā. Tā kā šeit bija strādājis profesors Gustavs Vanags, vēlējamies izveidot memoriālo telpu. Man visu laiku ir bijusi nosliece uz muzejniecību, zinātnes vēsturi, un bija dabiski, ka sāku strādāt muzejā. Pirmais uzdevums bija izveidot

ekspozīciju. To veicām kopā ar toreizējo fakultātes dekānu Imantu Meirovicu, kurš tagad ir muzeja padomes priekšsēdētājs. Ekspozīcija tika nemitīgi papildināta ar grāmatām, kolekcijām. Dažreiz pat gadījās kuriozi, kad savā kolekcijā ieguvām darbus, kas bija izmesti izgāztuvē. Tā ieguvām Polijas valsts prezidenta Ignācija Moscicka diplomdarbu. Muzejā atrodas arī Paula Valdēna krūšutēls, ko veidojis ievērojamais poļu tēlnieks Konstantīns Rončevskis, kurš tēlnieka mākslu apguvis Francijā un ir uzskatāms par Rodēna skolnieku.

Par nākotni domājot

Studenti bieži nāk uz muzeju, ir izveidojusies laba sadarbība ar LU Bioloģijas fakultāti. Muzeja nākotni iedomājos ciešā sadarbībā ar LU Vēstures muzeju, Bioloģijas un Ķīmijas fakultāti. Protams, arī ekspozīcija nemitīgi jāpapildina. Esam saglabājuši un arī turpmāk ir jāsaglabā memoriāls, kas rāda 20., 30. gadu valdījušo gaisotni. Jebkura kultūra sākas ar vēstures apzināšanu. Lai mēs saprastu šodien un nākotni, jāzina pagātne.

Agrāk bija daudz izcilu zi-

nātnieku. Kad ķīmijas zinātne bija pašā attīstības sākumā, pastāvēja daudz lielākas iespējas izvērsties. Cik ilgi vien runāsim par ķīmijas vēsturi, pieminēsim Paulu Valdēnu un Vilhelmu Ostvaldu. Šobrīd gan ķīmijai ir diezgan smags periods, jo ķīmiskā rūpniecība patlaban neattīstās. Ja ir vēlēšanās strādāt pasaules līmenī, nepieciešami līdzekļi. Ļoti daudzi Latvijas speciālisti strādā ārzemēs, kur ir jaunas tehnoloģijas un iespējas pilnībā realizēt iecerētos.

Kāda būs Latvijas ekonomika, tāda būs arī zinātnes attīstība. Esot saprātīgai valdībai, viss ir iespējams...

ANDA LASE

Atzīmējot Rīgas Tehniskās universitātes 140 gadu jubileju, tika atklāts atjaunotais piemineklis ERNSTAM NAUKAM (Rīgas Politehniskās skolas - Politehnikuma direktors 1862 - 1875), uzstādītas piemiņas zīmes GUSTAVAM KĪZERICKIM (direktors 1875 - 1885), KĀRLIM AUGUSTAM LĪVENTĀLAM (direktors 1886 - 1891), profesoram KARLAM LOVINSAM, profesoram HENRIJAM BESĀRAM.

Var pieteikties uz M. Petkevičas piemiņas stipendiju

M. Petkevičas piemiņas stipendijas piešķiršanas komisija izsludina pieteikšanos uz stipendiju konkursu. Stipendijas mērķis ir atbalstīt sekmīgākos un talantīgākos LU studentus. Lai pretendētu uz M. Petkevičas piemiņas stipendiju, galvenie kritēriji ir:

- pēdējā gada panākumi pētniecībā;
- izcilas sekmes;
- izcili bakalaura, maģistra darbi, diplomdarbi, promocijas darbi.

2002. gadā stipendijas naudas fonds ir Ls 11 500.

2002. gadā tiek piešķirtas šādas vienreizējas stipendijas:

- pamatstudiju līmeni – 40 stipendijas;
- maģistra studiju līmeni – 15 stipendijas;
- doktora studiju līmeni – 3 stipendijas.

Minimālā stipendija: Ls 100.

Konkursa termiņi:

- Pieteikumi un pārējie dokumenti jāiesniedz līdz 2002. gada 30. novembrim.

- Konkursa rezultātus paziņos līdz 2003. gada 31. janvārim, publicējot informāciju par piešķirtajām stipendijām.

Pieteikumu iesniegšanas un izskatīšanas kārtība:

- Kandidatūras stipendijas saņemšanai var izvirzīt LU Studentu padome, fakultātes studentu pašpārvalde, studiju programmas direktors, fakultātes dekāns, institūta direktors, prorektori, rektors.

LU Studiju daļā (Raiņa bulvārī 19, 135. telpā) ir jāiesniedz šādi dokumenti:

- pieteikuma vēstule;
- CV;
- izraksts no studiju kartes vai studiju grāmatīņas kopija;
- vismaz 2 mācību spēku rekomendācijas;
- pētniecisko darbu iss raksturojums un vērtējums.

Stipendiju ieguvējus noteiks LU rektora apstiprināta komisija, kurā ir LU personāla un LU Studentu padomes pārstāvji.

Par stipendijas piešķiršanu kandidātiem paziņos personīgi. Informāciju publicēs "Universitātes Avīzē".

Papildu informācija: internetā, LU mājas lapā "Mecenāti".

Informāciju sagatavoja
INESE JURKOVSKA
Tālr.: 7034315
LU Studiju daļa

Seminārs par institucionālo vadību augstākajā līmenī

Turku universitātes administratīvais direktors Kari Hipponens

Prorektors I. Muižnieks saņem sertifikātu par piedalīšanos seminārā no Starptautiskā izglītības plānošanas institūta speciālā konsultanta Bikas C. Sanyal

6. oktobrī Latvijas Universitātē sākās starpreģionālais seminārs par institucionālo vadību augstākajā izglītībā.

Pasākuma mērķis bija apspriest universitāšu vadības problēmas un izaicinājumus, ar kuriem šobrīd sastopas izglītības iestādes Ziemeļvalstīs un Baltijas valstīs, kā arī pārrunāt jautājumus par stratēģisko un finansiālo vadību institucionālajā līmenī.

Semināru organizēja UNESCO Starptautiskais izglītības plānošanas institūts sadarbībā ar LU, UNESCO Latvijas Nacionālo komisiju un Ziemeļvalstu Ministru padomi.

Seminārā piedalījās pārstāvji no Latvijas, Igaunijas, Lietuvas, Francijas, Dānijas, Somijas, Norvēģijas un Islandes.

Augstākā menedžmenta līmeņa semināri.

Baltijas jūras reģiona tiklā notiek dažādi pasākumi gan pārvaldes, gan tehnoloģiskajā jomā. Pagājušajā gadā sadarbībā ar Turku universitāti tika uzsākti dekānu semināri jeb augstākā menedžmenta līmeņa semināri. Iepriekšējais seminārs notika Sāremā salā, kur atrodas Turku universitātes centrs. Šogad notika otrais dekānu seminārs, tā tēmas bija par izmaiņām universitāšu pārvaldē un finanšu menedžmentu. Turku kolēģiem interesēja jautājumi, kas saistīti ar mācību maksām mūsu Universitātē, mūsu interese bija par viņu jauno budžeta eksperimentu, lai padarītu budžetēšanas principus efektīvākus.

Informāciju sagatavoja
ANDA LASE

in memoriam

Andrejam Favorskim aizejot...

Docenta Andreja Favorska bērēs Universitātes vainaga lentē bija rakstīts: "LUSA iedibinātājam". Viņš bija arī LU Pensionāru padomes ilggadējs priekšsēdis un šīs padomes dvēsele.

Dzimis 1921. gadā, pilsoņu kara lielgabalu dūkoņas laikā, Andrejs Favorskis dzīvoja līdzī savam laikmetam.

Kā darba kolēģis, kurš viņu pazina kopš pagājušā gadsimta 60. gadiem, kā neskaitāmu politisku sarunu biedrs varu apliecināt, ka viņš ne tikai savā domāšanā, bet arī vārdos apsteidza daudzus jo daudzus no saviem vienaudžiem.

Dzimis Krievijas Eiropas daļas centrā, Andrejs ļoti vēlējas, ļoti centās ieauģt tajā vidē un kultūras lokā, kurā viņu aiznesa pēckara laikmeta

sarežģītie likteņi. Tā bija Latvija, Rīga, Universitāte. Viņš lasīja lekcijas priekšmetā, kas "augšās" bija domāts kā primitīvzētās pasaules izpratnes iepotēšanas instruments, viena no studentu garīgās barības "spundēm". Gan akadēmiskajās nodarbībās Universitātē, gan arī lekcijās un referātos citās auditorijās viņš prata pārvērst savu tēmu par domu rosināšanas ieroci.

Gadiem ilgi daudz Rīgas inteliģences pārstāvji, alkstot pēc plašākas kultūras informācijas, apmeklēja Andreja Favorska vadīto kinolektoriju Kinodarbinieku namā. Bieži vien tur varēja baudīt labākās ārēniju kinofilmas, kas nebija pieejamas plašākai publikai. Priekšniecība prasīja, lai "līdzsvara ievērošanai" publika pirms filmas noklausītos isu politisku

lekciju. Tās parasti lasīja pats lektorija vadītājs. Daudzi lektorija apmeklētāji, kuri, lai izvairītos no tāda "piespiedu sortimenta", sākumā mēdza ierasties pēc ievada lekcijas, vēlāk, dzirdot atsauksmes, sāka nākt laicīgi un varēja pārliecināties par to, ka viņiem tiek sniegta vērtīga un nozīmīga papildu informācija ("papildu" – pie parastās, toreizējās preses apcirtās informācijas).

Docents Andrejs Favorskis prata iegūt lietu autoritāti arī visai kritiskajā, varētu teikt, dažreiz arī mazliet iedomīgajā "fizmatu" auditorijā. Lielā mērā tas tika panākts ar "starptautisko problēmu pulciņa" dibināšanu fakultātē. Šo informāciju viņš nenogurdams meklēja un iegūto zināšanu rezultātā vispirms godīgi izvērtēja savus agrākos uzskatus. Tas viņu pa-

kāpeniski sagatavoja lielām pārmaiņām mūsu visu dzīvē.

Gadsimtu mijas vētrainajā situācijā Andreja Favorska politiskā pozīcija bija līdz galam precīza un godīga. Tad, kad 1990. – 1991. gadā Maskavas oficiālās preses antibaltiskā tendence kļuva arvien asāka, viņš nosūtīja žurnāla "Novoje Vremja" redakcijai plašu vēstuli. Pirmais atbildes signāls bija pozitīvs, bet pēc dažām dienām redakcijas atbildīgais darbinieks, ar kuru biju sarunājis vēstules publikāciju, paziņoja, ka "diemžēl šis objektīvās informācijas publikācija dotajā situācijā nav iespējama".

Andrejam Favorskim piemēta apskaužama daudzpusība. Beletristika un vēstures literatūra, viņa vaļasprieks mūzika un starptautiskā informācija – tas viss atradās viņa interešu

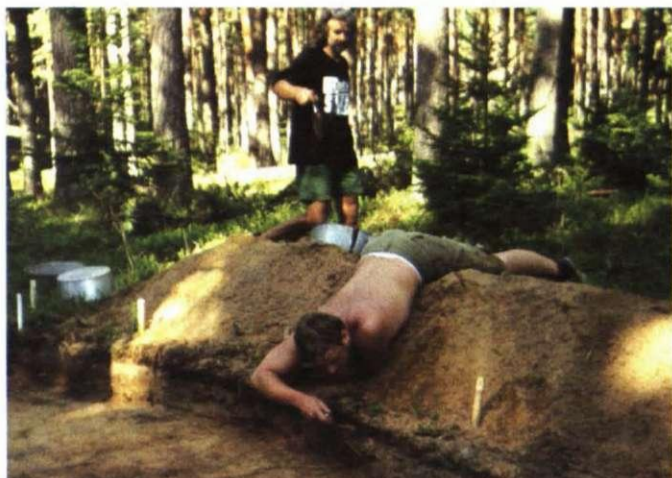
lokā.

Tomēr pats galvenais bija Andreja Favorska sirds un dvēseles dāsnums! Gan profesori un docenti, gan garderobistes un apkopējas atceras, ka "nebija gadījuma, kad viņš neapjautātos par veselību, par mūsu dzīves problēmām".

Kādreiz tika intensīvi propagandēts uzskats par to, ka "nav neaizstājamu cilvēku", "katram varot atrast līdzvērtīgu aizstājēju". Dzīves pieredze pierādīja, ka tas tā nav. Tieši otrādi, ir daudz tādu cilvēku, pēc kuriem paliks tukšums. Spilgts piemērs bija Andrejs Favorskis.

Profesors
PĒTERIS KRUPŅIKOVŠ

Arheoloģiskās izpētes izrakumi Puzē

Ikdienišķa poza arheologam

2002. gada jūlijā

Jau koku lapās iezadziēs zelta atspulgs, naktīs jau pirmās salnas, arī rīti kļuvuši drēgnāki. Klāt rudens un līdz ar to arī neizbēgamais – jaunais studiju gads. Daži Latvijas Universitātes studenti vienu savu "B" daļas kursu nokārtoja jau vasarā, kad citi studenti atpūtās vai arī centās nopelnīt naudiņu. Tā bija arheoloģisko izrakumu lauku prakse, kurā piedalījās Vēstures un filozofijas fakultātes studenti un arī divas meitenes no Francijas, kurām ļoti interesē Latvija un kuras mācās gan latviešu valodu, gan Latvijas vēsturi. Tāpat kā pērn, prakse notika Ventspils rajona Puzes pagastā, Lejaskroga kapsētā.

Lejaskroga kapsēta atrodas Puzes pagastā, dažus simtus metru uz DR no Puzes evaņģēliski luteriskās baznīcas. XIX gadsimta otrajā pusē kapsētas teritorijā uzcelta kroga ēka, kas tur atradusies līdz 1979. gadam. Pirmās ziņas par atradumiem Puzes Lejaskroga kapsētā ir no 1888. gada. Pirmos izrakumus kapsētā veica Sergejs Bogojavlenskis 1896. gadā. Pašreiz Lejaskroga kapsētas teritorijā ir nekultivēta pļava. Salīdzinoši plaši izrakumi tur tika veikti pagājušajā, t. i., 2001. gadā (arī arheoloģiskās lauka prakses ietvaros). Pagājušajā gadā tika izpētīti kopumā 96 kapi, no kuriem 30% bija postīti, bet 17% apbedījumu kauli bija pilnīgi iznīkuši. 93% gadījumu tika konstatēti, ka aizgājēji guldīti kristīgiem uzskatiem raksturīgajā R virzienā, parasti ar nelielu novirzi uz dienvidiem. Atsegtie apbedījumi datēti ar XIV – XVII gadsimtu.

Šogad tika izvirzīts mērķis konstatēt Lejaskroga kapsētas robežas, kā arī veikt izrakumus Puzes pilskalnā. Kapulauka robežas tika konstatētas Z un D virzienā (vismaz aptuveni). Turpretī robežas R un A virzienā neizdevās precīzi noteikt. Šogad tika izpētīts 51 apbedījums. Smilšainajā augsnē kauli gandrīz nebija saglabājušies, bet, protams, galvenais izpētes

objekts bija senlietas, galvenokārt no bronzas, kas tika atrastas lielos daudzumos. Apbedījumi tik tiešām bija ļoti bagāti, īpaši jau senākie. Sevišķs atradums šogad bija kājauti (savrupatradums no postīta kapa). Iespējams, tas liecinā, ka kapsētas hronoloģiskās robežas sniedzas vēl XIII gadsimtā. Īpaši būtu jāpiemin vairāki kaklarīņi, kurus var datēt pat ar XV gadsimtu, lai gan līdz šim bijis uzskats, ka kaklarīņus nēsāja tikai līdz XIII gadsimtam, un tas arī ir līdz šim vēlākais konstatētais kaklarīņu lietošanas periods.

Puzes pilskalns atrodas meža vidū, un piekļūšana tam nav nemaz tik vienkārša. Apdzīvotība pilskalnā datējama ar vēlo dzelzs laikmetu (800. – 1200. g.). Šis pilskalns, šķiet, nav bijis ar stratēģiski svarīgu nozīmi, un tur mītošo iedzīvotāju skaits bijis pavisam neliels. Tur atrastas bezripas keramikas trauku lauskas, liels daudzums izdegušu graudu, kas varētu liecināt par to, ka pilskalna apmetne gājusi bojā ugunsgrēkā, bronzas sakušņi, kā arī atsevišķi bronzas un dzelzs priekšmeti. Uziets arī ļoti bagāts depoziāts.

Prakses sākumā sesijas izmocītajiem studentiem darbs kapulaukā likās smags un grūts, jo pirmajās dienās vieniģais darbs bija velēnas un augsnes virsējās kārtas noņemšana ar lielajām lāpstām, kas no mums prasīja daudz fiziskas

piepūles. Pēc dažām dienām kļuva vieglāk gan tādēļ, ka bijām jau pieraduši, gan arī tādēļ, ka bijām aizraušies līdz pašiem kapiem un lielās lāpsta vajadzēja nomainīt ar karotēm, otiņām un skalpeļiem, lai nesabojātu senlietas un nesajauktu to izkārtojumu apbedījumā. Šim darbam vajadzēja vairāk pacietības un precizitātes. Pēc smagā darba mūs atalgoja ar lieliskām vakariņām, pēc kurām pat varenākie strādātāji tikko varēja pakustēties. Pirms doties atpakaļ uz mūsu istabiņām, vajadzēja vismaz pusstundu pasēdēt uz tām pašām ēdnīcas trepītēm. Kad pēc vakariņām bija atvilktā elpa, sākās ikvakara izklaides. Tās nu bija dažādas – jau tad, vasaras vidū, sajūtām vēlēšanu tuvošanos un centāmiem paši veidot savu parlamentu un arī mafiju, kas nereti izvērtās par diezgan skaļu pasākumu. Bija arī dejas lietū, vardarbīga kolēģu mērcēšana, sporta un citas nedaudz mierīgākas aktivitātes, protams, arī kārtis, kur godavieta tika atvēlēta zolei. Tā kā prakses laikā ne vienam vien kolēģim iegādājās dzimšanas vai vārda dienu, svinību bija ne mazums, arī grūtā darba diena šad tad bija jānosvin, taču tas nekādā ziņā neietekmēja mūsu darba sparū, un nekas no tā netraucēja veikt mūsu tiešos pienākumus kapulaukā un pilskalnā.

Tomēr pēc mūsu, studentu, domām, pats galvenais notikums bija jaunas arheoloģijas nozares – nakts arheoloģijas izveidošana: septiņi studenti pirmspēdējās prakses dienas vakarā devās uz 8 km attālo pilskalnu, lai pa tumsu aizbērtu 4 × 8 m lielo laukumu. Piedodiet, tie studenti, kam turpmāk būs jāstrādā divās maiņās.

Mēs saprotam, ka ir grūti saprast, kas gan var būt patīkams, rokot kapus. Lai to apjaustu, pašam jāizmēģina. Tieši tādēļ aicinām arī citus vēstures studentus iesaistīties nākamā gada arheoloģiskajā lauku darbu praksē!

2. kursa vēstures studenti
ERNESTS SVIKLIS un
ANNA DUCMANE

Darbu starplaikos

Pēdējā bedre... Paldies tev, arheoloģija!

Procesā

Piespiedu atgriešanās mājās

Par piejūras apsaimniekošanu un aizsardzību

Projekts ir sācies šigada 1. aprīlī un ilgs līdz 2005. gada 31. decembrim. Tā mērķis ir sekmēt Eiropā aizsargājamo jūras piekrastes biotopu un sugu saglabāšanu Latvijā, izveidojot pamatu 300 m aizsargjoslas līdzsvarotas aizsardzības un apsaimniekošanas sistēmai. Projektu izstrādājusi un iesniegusi Latvijas Universitātes Bioloģijas fakultāte, bet partneri ir Liepājas Reģionālās vides pārvalde un Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervāts. Projekta izmaksas ir 2 270 860 eiro. No visām izmaksām 75% sedz ES, bet pārējo – gan partneri, gan līdzfinansētāji – Latvijas piejūras pagasti.

Par projektu "Piejūras biotopu aizsardzība un apsaimniekošana Latvijā" sīkāk pastāstīt piekrita tā iesniedzēji un veicēji – LU Bioloģijas fakultātes pārstāvji – **DIDZIS TJARVE** (projekta koordinators), **BRIGITA LAIME** (projekta vadītāja), **RITA BIRZIŅA** (projekta informācijas koordinatorē), **KĀRLIS KALVIŠKIS** (atbildīgais par datoriem un kartēm). Mūsu sarunā piedalījās projekta sekretāre **VĪJA ZNOTIŅA**.

– Kā tapa šis projekts?

R. Birziņa: – Ar mums kopā šo laiku ir bijis LU prorektors profesors Indriķis Muižnieks. Viņš mūs – piecus cilvēkus – ir "savedis" kopā. Sākumā, izstrādājot projektu, vēlējamies uzlabot fakultātes bāzi Kolkā, tad secinājām, ka tas būtu pārāk šauri. Ideja par šādu projektu radās Brigītai.

B. Laime: – Es biju daudz strādājusi par botāniski piekrastē, man bija daudz pazīstamu cilvēku pašvaldībās, kā arī labi pazīstamas tur esošās problēmas. Arī Didzis šajā jomā ir veicis zinātniskos pētījumus. Viņa ziņā ir projekta finanses.

Rita nāca ar savu ideju, es – ar zināšanām par puķēm un biotopiem. Kārlis mums veidoja kartes. Vija ir cilvēks, kurš uz tur sakarus ar ārzemēm, kā arī ar projekta dalībniekiem Latvijā. Šajā darbā mums katram ir sava vieta. Prieks, ka ir liels atbalsts no Bioloģijas fakultātes. Piemēram, gatavojot projektu, izmantojām fakultātes materiāli tehnisko bāzi. Darbam sākoties, mūs ļoti lielā mērā atbalstīja visa Universitātes vadība – rektors profesors I. Lācis, prorektors profesors I. Muižnieks, kanclers P. Fricbergs un citi.

– Kāda ir šī darba būtība?

D. Tjarve: – Ļoti svarīgi ir aizsargāt un apsaimniekot piekrastes biotopus – kāpas, mežus. No tā izriet projekta uzdevumi. Viens no tiem ir biotopu kartēšana visā jūras piekrastē – kāpas, mežs, pļavas, augi. Liela uzmanība jāvērs uz Ei-

ropā aizsargājamo, jo ES ir piešķirusi lielu daļu finansējuma un vēlas, lai ievēro tās intereses. Tas, kas aizsargājams Eiropā, ir svarīgs arī mums. Pēc aptuveniem aprēķiniem 300 m aizsargjosla no jūras piekrastes apmēram 90% teritorijas ir Eiropā aizsargājami biotopi. Ne vienmēr to novērtējam, jo šķiet, ka, piemēram, kāpu mums ir daudz, taču situācija strauji mai-

ieticamāko apsaimniekošanu. Mums ir pieredze un zināšanas, kā to darīt. Veidosim gan informācijas lapas, gan bukletus. Par šo teritoriju iecerēts uzņemt filmu, izveidot informācijas stendu. Projekta noslēgumā par šiem piekrastes biotopiem plānots uzrakstīt grāmatu. Notiks arī informatīvi semināri gan pagasta, gan valsts amatpersonām, mežniekiem utt. Pirmais

Brigita Laime un Didzis Tjarve

nās. Vienā brīdī var notikt kā lielākajā daļā Eiropas – pēkšņi saprotam, ka nekā īpaši daudz no tā vairs nav palicis pāri. Bieži vien tas var būt dažu gadu jautājums, jo mūsu piekraste interesē daudzus. Tādēļ svarīgākais ir šīs situācijas apzināšana un piekrastes biotopu kartēšana.

– Vai notiks sadarbība arī ar iedzīvotājiem?

D. Tjarve: – Tikas veikts darbs iedzīvotāju viedokļu apzināšanā – kāds ir viņu uzskats par šo situāciju, un ko viņi vēlas darīt. Balstoties uz šo informāciju, kopā ar pagastiem tiks izstrādāts funkcionālais zonējums, proti, izdalītas zonas, kur, mūsaprāt, būtu ieteicama tāda darbība, lai šo biotopu saglabātu, sekmējamas saimnieciskās norises. Šī informācija potenciāli būtu iekļaujama pašvaldību detalplānos, kā arī nacionālajā plānojumā.

Mūsu iekrātā informācija tiks ņemta par pamatu, lai izveidotu mikrolietuvu vietās, kur tas ir nepieciešams. Tā ir tāda aizsardzības forma, kuras ietvaros varam aizsargāt nelielas teritorijas, ar ļoti vērtīgu biotopu – kādu svarīgu augu īpaši aizsargājamo dzīvnieku.

– Vai par šo projektu tiks informēta sabiedrība?

D. Tjarve: – Paredzēts sagatavot informatīvos materiālus par piekrastes dabas vērtībām,

šāds seminārs būs 31. oktobrī. Paredzēti arī nelieli semināri vietējiem iedzīvotājiem.

– Vai projektā ietilps arī praktiskā daļa?

D. Tjarve: – Tie būs darbi, kas tieši attiecas uz biotopu saglabāšanu, to atjaunošanu. Piemēram, kāpu nostiprināšana. Iecerēta koku un krūmu izciršana tajās vietās, kur notiek aizaugšana. Projektā paredzēts pirkat govju ganīšanai Daugavgrīvā. Pagaidām tās pļavas vēl ganās, taču to skaits strauji sarūk, un pļavas organiski aizaug. Tātad govju īpašnieks būs projekts, un tiks slēgts līgums ar iedzīvotājiem, kuri lopus pārraudzīs un pieaugumu vēlāk varēs izmantot savām vajadzībām.

– Kā atrisinājās finansu jautājums?

D. Tjarve: – Viens no sāpīgākajiem jautājumiem bija projekta izstrādes līdzfinansējums. Šajā ziņā lielu atbalstu sniedza pašvaldības – 13 no tām projektā piedalās ar līdzfinansējumu, īpaši Rīgas un Salacgrīvas. Šajā pasākumā ir tā – jo vairāk tu ieguldi, jo vairāk saņem atpakaļ – labiekārtojumus, informāciju un citādā ziņā.

Ar līdzfinansējumu piejūras apsaimniekošanas un aizsardzības projektā piedalās arī Latvijas Universitāte, ceram uz valsts iestāžu atbalstu.

B. Laime: – Projekta ietva-

Kārlis Kalviškis un Rita Birziņa

ros sadarbojamies ar zemes īpašniekiem, pašvaldību pārstāvjiem – esam iekšā šajās problēmās, un darba ir ļoti daudz.

– Cik būtiski projektā ir datori?

K. Kalviškis: – Svarīgi ir veidot savu interneta lapu. Tas ir ērti, jo jebkurš cilvēks no jebkuras pasaules malas var to apskatīt. Šajā lapā jānodrošina divas valodas – angļu un latviešu. Mūsu pamatuzsvars tiks likts uz latviešu valodu. Ir reģistrēts tīmekļa servisa nosaukums – <http://piekraste.daba.lv>, kas veiksmīgi papildina iesāktu tīmekļa kopu par dabu.

R. Birziņa: – Tā būs ne tikai parastā *Web'lapa*, mēs to veidojam kā portālu. Tas nozīmē, ka tajā būs atrodamā dažāda informācija par piekrasti – augiem, dzīvniekiem, problēmām.

Gatavojamies pirmajam lielajam semināram, kas notiks 31. oktobrī un uz kuru ieradies apmēram 140 cilvēku. Par to īpaši interesējas pašvaldību vadītāji, jo viņi plāno budžetu nākošajam gadam un viņiem šī informācija ir aktuāla. Darbojas projekta uzraudzības grupa, kas ik pēc trim mēnešiem pārbauda mūsu darbu.

– Cik būtisks ir šis projekts?

B. Laime: – Ar katru dienu tas kļūst arvien aktuālāks. Tas, ko izdarīsim projekta pirmajā darba cēlienā – sakartēsīm visas pļavas, mežus, kāpas un tā tālāk –, pašvaldībām ir ļoti svarīgs. Kārlis šos objektus "saliks" kartēs – dabas pamats būs arī kartogrāfiskais pamats. Tas nozīmē, ka pašvaldību zemes būs sakārtotas un izvērtētas. Kartēšanu pašvaldību vadītāji mums lūdz veikt pēc iespējas ātrāk.

Īpaši aktuāli tas kļuvis pēc pēdējiem grozījumiem Aizsargjoslu likumā, kas paredz pašvaldību lomas pieaugumu piekrastes teritorijas veicamo darbību regulēšanā. Objektīvu iemeslu dēļ pašvaldības nav gatavas organizēt līdzsvarotu piekrastes teritoriju attīstību, jo teritorijas detalplānojuma nav vai

tas izstrādāts, neņemot vērā dabas vērtības, trūkst zināšanu par piekrastes dabas vērtībām un saudzējošām to izmantošanas iespējām. Šo jautājumu sakārtošanai valsts finansējuma nav, un tuvākajā laikā tas nav plānots. Vienīgā iespēja aizsargāt un nodrošināt šo teritoriju līdzsvarotu attīstību ir dažādu projektu ietvaros piesaistīt Eiropas Savienības vai dažādu fondu līdzekļus. Mūsu projekts centīsies šo "caurumu" aizlāpīt.

D. Tjarve: – Būs vēl ļoti daudz problēmu, ar kurām turpmāk saskarsimies. Piejūras dabas parks jau pats par sevi ir ļoti liela un sarežģīta teritorija. Mums ir radies zināms priekšstats par to, ko sagaidīsim arī nākamajos gados.

B. Laime: – Tas saistīts ar nopietnas materiāli tehniskās bāzes uzlabošanu. Neapšaubāmi, no tā ļoti daudz iegūst arī Universitāte. Iegādāsimies papildu datortehniku un citas lietas, kas nepieciešamas šī projekta realizēšanai.

R. Birziņa: – Par ģeogrāfiskām informācijas sistēmām šajā projektā mums ļoti ziņošs ir Kārlis. Meži, pļavas un pārējā teritorija, ko saprotam ar nosaukumu "biotopi", ir samērā viendabīga platība, kas piemērota konkrētu augu, dzīvnieku vai sēņu sugu pastāvēšanai. Tāda mēroga teritoriju kartēšana Latvijā nav bijusi. Strādājot šajā projektā, mēs katrs daudz ko iegūsim. Universitāte iegūs ne tikai tajā ziņā, ka iegādāsimies datortehniku, kartes, rakstāmgaldus utt., bet arī tādējādi, ka projektā tiks maksimāli iesaistīta Bioloģijas fakultāte, tās darbinieki, mācībspēki.

B. Laime: – Sākot ar profesoriem un beidzot ar studentiem. Vairākas studentes kopā ar mūsu pieredzējušajiem kolēģiem septembrī jau piedalījās kartēšanā. Izmantojot projekta līdzekļus un iespējas, šī būs arī bāze studentu zinātniskajam darbam, tā ka iegūs arī zinātne. Taču visvairāk šajā ziņā iegūs mūsu apkārtnē vide – daba.

MĀRA SADOVSKA

Visuma brīnumu pētnieku atceroties

◀ 1. lpp.

slaveno Getingenes universitāti. Tur, Matemātikas un dabas zinātņu fakultātē, viņu mācīja pasaules ievērojamākie fizikas profesori: Borns, Hvoļsons, Franks, Guddens, Heizenbergs, Lorencs, Oldenbergs, Pols u. c. Šo universitāti V. Šmēlings absolvēja 1927. gadā ar doktora grādu. Viņš izstrādājis un aizstāvējis darbu "Berechnung der Energie und Parameter eines Ionengitters vom Korundtyp" ("Korundtipa jonu kristāla režģa parametru un enerģijas aprēķini").

Pēc atgriešanās Rīgā izrādījās, ka vācu universitātes diploms Latvijā neko daudz nedod. Tāpēc V. Šmēlings iestājās Latvijas Universitātes (LU) Matemātikas un dabas zinātņu fakultātē, lai apgūtu fiziku latviski. LU viņš beidza 1933. gada pavasarī, iegūstot matemātikas zinātņu kandidāta grādu. 1935. gadā sāka strādāt par fizikas un matemātikas skolotāju Jaunlatgales (Abrenes) ģimnāzijā. Tur V. Šmēlings izveidoja skolēnu astronomijas pulciņu. Tā dalībnieki iepazīna zvaigznes, pierakstīja novērojumus un gatavoja referātus. 1938. gadā V. Šmēlings atgriezās Rīgā un turpināja strādāt par vidusskolas skolotāju.

1943. gadā V. Šmēlings apprecējās ar pedagoga meitu Eizeniju Reisu. Šī mīlestība un draudzība viņam bija spēka un laimes avots visai turpmākajai dzīvei.

Kad Otrā pasaules kara beigās Rīga atkārtoti nonāca padomju jūgā, turpinājās Lvu 1940./41. m. g. sāktā FMF atjaunošana. Laboratoriju ēkā Kronvalda bulvārī 4, bijušajā Fizikas institūta spārnā bija sprāgusi aviobumba. Palikušie darbinieki ar lielām pūlēm savēda kārtībā telpas un iekārtu, lai jau 1945. gada janvārī varētu atsākt studijas. Galvenais – trūka mācībspēku. V. Šmēlings bija pazīstams kā pašai ziedzīgs skolotājs un labs fizikā. Jaundibinātās Eksperimentālās fizikas katedras vadītājs L. Jansons viņu uzaiicināja par asistentu. To viņš ar prieku un atbildības sajūtu pieņēma un 1946. gada februārī sāka strādāt Lvu. Kopš 1949. gada rudens V. Šmēlings izpildīja Fizikas speciālā praktikuma laboratorijas vadītāja pienākumus, katru gadu vadīja arī fizikas studentu darbību Studentu Zinātniskajā biedrībā. 1951. gadā viņš tika paaugstināts par vecāko pasniedzēju.

1957. gada 15. jūnijā V. Šmēlings un E. Zablovskis tika komandēti uz Ašhabadas rajona ciematu Firjuzu, lai tur slepenībā mācītos ZMP novērošanas kursus. Jāatgādina, ka pēc Otrā pasaules kara starp socialistisko un kapitālistisko valstu militāri politiskajiem blokiem sākās tā saucamais "aukstais" karš. Tas izpaudās kā socialistis-

kā bloka norobežošanās no ārpasaules ar "dzelzs aizkaru", kas nepieļāva brīvu cilvēku pārvietošanos un informācijas plūsmu. Taču galvenais – sākās nežēlīga sacensība jaunāko zinātnes sasniegumu un tehnoloģiju ieviešanā militāriem mērķiem.

Vajadzēja izveidot ZMP novērošanas staciju tīklu, kas aptvertu visu Zemi. Baltijas reģionā izvēlējās Rīgu tādas stacijas izveidošanai pie Lvu. Tā varēja piesaistīt studentus par bezmaksas novērotājiem.

E. Zablovskis pastāstīja, ka mēnesi ilgajosursos Firjuzā mācīti priekšstati par kosmosu, debess mehāniku, mācīts pazīt zvaigznes, aprēķināt to koordinātas. Vakaros trenēja "noķert" pavadoni. Tā imitācijai izmantoja lampiņu, ko vilka gar nostieptu trosi starp divām kalnu virsotnēm.

Atgriezušies Rīgā, viņi sagādāja tālskatus ar 90° staru nolieces leņķi (ērtāka lietošana) uz stabiliem trijkājiem ("Astrono-

"Dažreiz gadījās, ka pavadoņa vietā ieraudzīja un fiksēja kādas augsti lidojošas lidmašīnas signālgaismu vai Saules atspīdumu no tās."

mičeskaja trubka – 1" – krieviski, saīsināti – "AT-1") un sāka veidot un apmācīt novērotāju grupas no 2. un 3. kursa studentiem. Viņi tika atbrīvoti no obligātās braukšanas uz kolhozu palīdzēt novākt rudens ražu. Lvu Botāniskā dārza teritorijā (Kandavas ielā 2) izveidoja speciālu novērošanas laukumu un vienā no vecajām koka ēkām atbrīvoja telpas, kur glabāt instrumentus un veikt ZMP koordinātu aprēķinus ziņošanai uz Lidojumu vadības centru – Maskavas organizāciju "Kosmos".

Lvu novērotāju dežūras sākās 30. septembrī. Ilgi nevaizdzēja gaidīt. Jau 1957. gada 4. oktobrī Maskavas radio sviniģi paziņoja visai pasaulei – PSRS sekmīgi palaidusi kosmosā pirmo MZP ar daudzpakāpju raķeti. Visas avīzes šo ziņu ievietoja pirmajās lapās.

Oktobra sākumā debesis Rīgā bija rudens mākoņiem aizklātas. L. Jansons piezīmju burtnīcā ar virsrakstu "ZMP" 1. lpp. atzīmējis, ka Lvu vizuālās novērošanas stacijā pavadoni pirmo reizi redzēja ("laikam gan raķeti!") 8. X. 57. ritā, ap 6^h 54^m. Pēc tam bija atkal apmācies.

Vispieredzējušākais novērotājs K. Lapuška, kurš vēl joprojām nodarbojas ar šo tēmu, bet tagad ar moderno lāzerlokāciju, caurskatot saglabātos Lvu ZMP novērošanas stacijas dežūru žurnālus, atzina, ka 8. oktobrī viņi tiešām pirmo reizi redzējuši pirmā ZMP nesējraķeti, bet no pārdzīvotā

pārsteiguma aizmirsuši instrukcijas un nav fiksējuši tā precīzās koordinātas. Pirmo reizi pašu pirmo ZMP reģistrēja ar precīzām koordinātām 13. oktobrī plkst. 6^h 41^m.

Tad aprēķināja ZMP koordinātes pēc ievērotā debess ķermeņa un novirzes parametriem. Datus nodeva vadītājam, kurš to apkopojumu pa tālruni paziņoja Galvenajam telegrāfam, bet no turienes telegrāfeja pa speciālu valdības līniju uz Maskavas organizāciju "Kosmos". Visgrūtāk bija nekļūdīgi atpazīt ievēroto debess ķermeni zvaigžņu kartē. Dažreiz gadījās, ka pavadoņa vietā ieraudzīja un fiksēja kādas augsti lidojošas lidmašīnas signālgaismu vai Saules atspīdumu no tās. Taču tie bija reti gadījumi.

Novērotāja A. Prancānova (vēlāk – Jansone) atcerējās, ka Lvu ZMP vizuālās novērošanas stacijas 10 gadu jubilejā visiem aktīvajiem dalībniekiem tika pasniegti PSRS Lidojumu vadības centra atzinības raksti par preci-

zākajiem ZMP novērojumiem Vissavienības mērogā.

Ar V. Šmēlinga atbalstu students M. Ābele sāka izstrādāt tālskatu automatizēto sekošanas elektromehānisko sistēmu pavadoņa varbūtējai trajektorijai. Pārvarot grūtības un kļūmes, izmantojot vien jaunas idejas, viņa izstrādes turpmāk tika plaši lietotas jau daudz precīzākai fotogrāfiskai metodei (skat. I. Abakumovs. "No Zemes mākslīgo pavadoņu fotogrāfisko novērojumu vēstures") un vēlāk – speciālo ģeodēzisko ZMP trajektoriju parametru automatiskai mērīšanai ar atstaroto lāzera impulsu lokācijas metodi. Ari šajā eksperimentālās astronomijas pētniecības virzienā Lvu kļuva vadošā PSRS un pat pasaulē.

1957. gada decembrī kļuva skaidrs, ka 1. ZMP zaudē augstumu, drīz ieies atmosfēras blīvajos slāņos un sadegs vai nokritīs. Ja tas notiktu virs Latvijas teritorijas, to noteikti vajadzētu konstatēt. V. Šmēlings bija laikrakstos paziņojis, lai tie, kuri varbūt būs redzējuši pirmā ZMP krišanu, atsūta viņam savus novērojumus. Par šo paziņojumu viņš diezgan drīz kļuva dziļi nelaimīgs, jo tika sūtīts simtiem vēstuļu ar gariem, ļoti dažādiem, pat visdramatiskākajiem debesu notikumu aprakstiem... Iedzimtā aristokrātiskā inteliģence viņu piespieda katram vēstuļu rakstītājam smalki, pieklājīgi un izsmieļoši atbildēt.

Liela izmaiņas sākās pēc

Daļa ZMP novērotāju grupas aktīvistu 1957./1958. mācību gadā pie Fizikas un matemātikas fakultātes ieejas Kronvalda bulvārī 4. Pirmajā rindā vidū - vadītājs V. Šmēlings

1961. gada 12. aprīlī, kad PSRS palaida pirmo pilotēja kosmisko kuģi "Vostok". Tas aprīņoja Zemi, un pilots J. Gagarins laimīgi piezemējās ar vairākiem izpletņiem. Krievi atkal bija pirmie! Sakarā ar lidojumu skaita pieaugumu un Lvu sabiedriskās ZMP optiskās novērošanas stacijas teicamo darbu no Maskavas pienāca rīkojums dibināt patstāvīgu Lvu struktūr-vienību – ZMP optisko novērošanas staciju ar valsts budžeta finansējumu. Fizikas un matemātikas fakultātes Vispārīgās fizikas katedras vec. pasniedzējs V. Šmēlings tika iecelts par vadītāju un pārgāja uz šo štata vietu 1961. gada 1. septembrī. Kopā ar M. Ābeli un K. Lapušku, viņš drīz ieviesa fotogrāfisko kosmosa lidaparātu koordinātu reģistrēšanu, panākot daudz augstāku precizitāti un atbrīvojot studentus no nogurdinošā sabiedriskā darba vēlas vakara un agrās rīta stundās. Botāniskajā dārzā viņi uzbūvēja stacijai jaunu divstāvu ēku un iekārtoja fotogrāfiskās novērošanas paviljonu. Lielu uzmanību pievērsa laika momenta mērīšanai, pārejot no kvarca uz cēzija etalonpulksteni ar globālo sinhronizēšanu. Līdzās prof. K. Šteina grupa nodarbojas ar Zemes rotācijas nevienmērības pētījumiem, izmantojot pasāžinstrumentu. Sadarbība bija izdevīga abām grupām.

Itu vēl joprojām negribi teikt, ko tu tur taisi...

Karikatūra no kāda LPSR laikraksta 1957. gada rudenī

M. Ābele regulē automatizēto tālskata sekošanas elektromehānisko sistēmu ZMP lidojuma trajektorijai

Sakarā ar nopietnu slimību, ko V. Šmēlings pārcieta 1970. gadā, ārsti viņam aizliedza piedalīties naktis novērojumos atklātajā paviljonā un vadīt tos. Tamdēļ V. Šmēlings 1971. gada 6. septembrī aizgāja pensijā 69 gadu vecumā. Viņš publicējis piecus zinātniski pētnieciskus darbus, neskaitāmus populārzinātniskus rakstus un daudz uzstājies ar priekšlasījumiem dažādākajās auditorijās. Piemēram, 1957. gadā vien ir uzskaitīti 11 populārzinātniski raksti un 21 referāts.

Valerians Šmēlings aizgāja mūžībā 1979. gada 18. septembrī. Daudzu skolnieku, studentu, kolēģu un draugu atmiņā viņš palicis gaišā piemiņā kā ziņošs pedagogs, darbigis pētnieks un izcili korekts cilvēks attiecībā ar citiem.

Sākās arī ļoti perspektīvais darbs lāzerlokatora izveidošanā.

JĀNIS JANSONS

Zinātniekam tuva bija gan Latvijas senvēsture, gan Ēģipte

7. augustā apritēja 120 gadi, kopš dzimis Latvijas nacionālās arheoloģijas izveidotājs, arheologs, vēsturnieks, mākslas vēsturnieks, pedagogs, izcilis organizators profesors FRANCIS ALEKSANDRS BALODIS.

Francis Aleksandrs Balodis dzimis 1882. gada 7. augustā Valmierā, vietējās pamatskolas pārziņa Voldemāra Dāvida Baloža un viņa sievas Olgas Matīdes ģimenē kā jaunākais dēls. Voldemārs Balodis cēlies no senas latviešu skolotāju dzimtas, kas jau kopš 1707. gada vienā un tajā pašā draudzes skolā izpildīja skolotāja un skolas vadītāja pienākumus. Viņš aizrāvās ar Valmieras novada vēstures pētīšanu un ir sarakstījis vairākus apcerējumus par Valmieras novada vēsturi. Acimredzot šī tēva nodarbe ietekmējusi Franča tālākās gaitas. Viņa izglītšanās sākās Valmieras draudzes skolā, turpinājās E. Heines privātskolā Valmierā un pēc tam Rīgas pilsētas ģimnāzijā, kuru viņš pabeidza 1902. gadā. Tajā pašā gadā F. Balodis iestājās Tērbatas universitātes Teoloģijas fakultātē. Tomēr intereses mainījās, un viņš pievērsās vēsturei, mākslas vēsturei un arheoloģijai. Studiju laikā viņš iestājās korporācijā *Lettonia*.

Drīz vien F. Balodis atklāja, ka vēstures zinātnes pasniegšanas līmenis Tērbatā neatbilst viņa interesēm, un devās studijas turpināt uz Maskavas universitāti, kur tajā laikā strādāja ievērojamākie Krievijas vēsturnieki un arheologi. **1910. gadā, pēc disertācijas "Daži materiāli par latviešu cilšu vēsturi no 9. - 13. gs." sekmīgas aizstāvēšanas, F. Balodis ieguva mācīta arheologa grādu.** Disertācijā bija apkopoti tajā laikā zināmie arheoloģiskie atradumi Latvijas teritorijā, antropoloģiskie dati un sniegtas seno latgaļu tērpu rekonstrukcijas. Pēc disertācijas aizstāvēšanas F. Balodi atstāja pie Arheoloģisko atradumu vēstures katedras, profesora Malmberga, kurš tolaik bija arī Maskavas universitātes Aleksandra III mākslas muzeja direktors un paredzēja F. Balodi sagatavot darbam minētajā muzejā. F. Balodis bija spiests pārtraukt veiksmīgi uzsāktu Latvijas arheoloģijas izpēti, jo Krievijas Izglītības ministrija viņu komandēja uz Minheni. **Sekoja divus gadus ilga zināšanu papildināšana Minhenē** klasiskajā arheoloģijā pie profesora P. Voltera un ēģiptoloģijā pie profesora Fr. Bisinga. **Studijas noslēdzās 1912. gadā ar disertācijas aizstāvēšanu par tēmu "Ievads Ēģiptes bārdai no pundurdievību vēsturē (Prolegomena zur Geschichte der bartigen zwerhaften Göttheiten in Agypten)".** Disertācijas temats bija radies, aprakstot,

izpētot un sistematizējot profesora Fr. Bisinga privātajā muzejā sakopotos pieminekļus.

Pēc atgriešanās Maskavā 1912. gadā un *pro venia legendi* lekciju "Pundurdievības Ēģiptē" un "Miruso kults Ēģiptē" nolasišanas F. Balodi **apstiprināja par Maskavas Arheoloģiskā institūta ēģiptoloģijas docentu.** Pedagoģiskās un zinātniskās darbības rezultātā šeit radās vairāki pētījumi par Ēģiptes mākslu un vēsturi. Ievērojamākais F. Baloža darbs šajā laikā bija viņa apcerējumi par reālismu un idealizāciju Ēģiptes mākslā kā aizkapa dzīves ticības rezultātu. **1914. - 1915. gadā F. Balodis Maskavas universitātē nokārtoja maģistra pārbaudījumus mākslas vēsturē un vēlāk, jau Latvijas Universitātē, 1926. gadā ar disertāciju "Mākslas reforma Ehnatona laikā" ieguva Dr. hist. grādu.**

1915. gadā pēc parauglekcijas nolasišanas Maskavas universitātē viņš kļuva par mākslas

"Kā F. Balodis pats vairākkārt teicis, lekciju lasīšana viņam bijis liels pārdzīvojums, kas pilnīgi pārņēmis viņa domas pirms un vairākas stundas pēc lekcijas."

vēstures privātdocentu. 1918. gada 27. maijā F. Balodi ievēlēja un **1918. gada 1. jūlijā apstiprināja par Saratovas universitātes mākslas vēstures ārkārtas profesoru.** Saratovā F. Balodis palika līdz 1924. gadam, pildot Filoloģijas un vēstures fakultātes dekāna (1919 - 1921) un rektora palīga pienākumus. Te, Saratovā, viņš nodibināja speciālu Valsts Arheoloģijas institūtu pētījumiem Volgas leņģestē un no 1919. līdz 1922. gadam organizēja un vadīja arheoloģiskos izrakumus tārtāru senajās pilsētās Uveka, Daņilovkā, Mečetkā, Caricinā, Carevā, Selitreņojē un citās senvietās. 1923. gadā Maskavas universitātē F. Balodi ievēlēja par Austrumu mākslas vēstures profesoru, tomēr Maskavas valdība iebilda pret viņa pārcelšanos. 1924. gadā viņu spaidu kārtā pēkšņi pārvietoja uz Maskavu un uzdeva pārzināt Maskavas Vēsturiskā muzeja nomadu kultūras fondu. Tikpat pēkšņi sekoja komandējums uz Eiropu, un, to izmantojot, viņam 1924. gadā izdevās atgriezties Latvijā. Jāsaka, ka to darīja F. Balodis mēģināja jau 1922. gadā, kad nodibināja kontaktus ar Latvijas sūtniecību Maskavā.

Tūlīt pēc J. Baloža atgriešanās Latvijas Universitātē viņu uzaicināja par Filoloģijas un filozofijas fakultātes profesoru Senās vēstures un Aizvēstures katedrās. Latvijas Universitātē F. Balodis ieņēma atšķirīgus amatus, vairākkārt

būdams fakultātes dekāns, no 1931. līdz 1933. gadam - prorektors studentu lietās, kā arī piedalīdams dažādās komisijās. Tomēr profesora istais darbalauks bija fakultātes auditorijas, kur viņš lasīja lekcijas Ēģiptes, seno Austrumu un mākslas vēsturē, vispārīgajā un Latvijas arheoloģijā un Latvijas senvēsturē, līdztekus vadot arī seminārus šajās disciplīnās. Kā atceras viņa studenti, lekcijas profesors lasījis aizrautīgi, parasti runājot brīvi, šad un tad arī cītojot no piezīmēm (kad profesoram uz acīm bija brilles, viņš runāja, kad tās bija noņemtas, viņš lasīja), kas tika bagātīgi ilustrētas ar diapozitīviem. Kā F. Balodis pats vairākkārt teicis, lekciju lasīšana viņam bijis liels pārdzīvojums, kas pilnīgi pārņēmis viņa domas pirms un vairākas stundas pēc lekcijas.

Profesors arī ievērojis, kuri studenti regulāri apmeklēja viņa lekcijas, kuri ne. Eksāmenā nepazīstamus studentus viņš, uzdodot grūtus jautājumus, bieži

izgāzis pat vairākas reizes pēc kārtas, toties studentus, kas viņa lekcijas klausījušies, bieži, pašam atbildot uz uzdoto jautājumu, "izvilcis", ierakstot - sekmīgi.

F. Balodim piemita tā pati liksta, kas daudziem profesoriem: studentu eksaminēšana viņu nogurdināja un garlaikojā. Tāpēc nav brīnums, ka bieži vien viņš studentu noeksaminēja ceļā no Rīgas pils, kur mīta Pieminēkļu valde, uz Universitātes ēku. Attieksmē pret studentiem viņš bija koleģiāls, pat joviāls, dažkārt labvēlīgi zobgālgis, bet vienmēr izpalīdzīgs gan darba, gan stipendiju sagādāšanas jautājumos. Šo iemeslu dēļ profesors tika cienīts, bijāts un arī respektēts. Viņa plašās zināšanas un atmiņa bija fenomenālas un enerģija - neizsīkstoša.

Līdzās tiesajam darbam Latvijas Universitātē F. Balodis piedalījās LU izdaiļošanas, LU rakstu, LU štatu, LU 10 gadu, LU 20 gadu pastāvēšanas svinību komisijās.

Savu lielisko organizatoru talantu F. Balodis demonstrēja, Rīgā organizējot **2. Baltijas arheologu kongresu 1930. gadā un 1937. gadā - 1. Baltijas vēsturnieku konferenci LU protektorātā.** Visaktīvākais profesora F. Baloža zinātniskais darbs iestenojās arheoloģijā. Jau 1909. gadā viņš veica arheoloģiskos izrakumus Kauguru pagasta Pekas kalnā, kuru pats uzskatīja par seno Tāivalža

Beverinas pils vietu. 1910. gadā viņš raka Draņķu kapulaukā, pie Ģimju dzirnavām Valmieras tuvumā (izrakumos iegūtās senlietas glabājās Maskavas universitātes Arheoloģijas kabinetā). Arheoloģiskos izrakumus F. Balodis turpināja arī Krievijā, specializējoties tatāru mongoļu Zelta ordas atstātajos materiālās kultūras pieminekļos. 1924. gadā atgriezies Latvijā, F. Balodis jau 1925. un 1926. gadā atsāka izrakumus Austrumlatvijas kapulaukos ar mērķi noteikt slāvu izplatības robežas Baltijā. Profesors bija pārliecināts, ka latvieši pirms vācu ieņākšanas XIII gadsimtā dzīvoja daudz tālāk par valsts nosprausto robežu ar Krieviju. Šim tīri zinātniskajam jautājumam tika piešķirta spēcīga politiska nokrāsa, kura izraisīja asu Krievijas reakciju. **1927. gadā F. Baloža vadībā izrakumi tika veikti Raunas Tanisa kalnā,** atklājot nocietinājumu un lielas celtnes atliekas, un **1939. gadā - Jersikas pilskalnā,** kur daļēji tika izpētas vairākas celtnes ar krāsnīm un pavardiem, kā arī uz ziemeļiem no pilskalna, kur konstatēta senā Jersikas pilsēta.

Profesora F. Baloža zinātniskie darbi ir vairākas monogrāfijas un plašs zinātnisku un zinātniski populāru rakstu klāsts, kuri publicēti gan zinātniskos žurnālos, gan periodikā. Populārākās monogrāfijas un mācību grāmatas ir: "Ēģiptē viss citādi", "Ludolfs Liberts", "Latviešu vēsture", "Senākā aizvēsture", "Latvijas pilskalni", "Mūsu senču sūtība Baltijas telpā", "La Lettonie du 9-me au 12-me siecle", "Det aldsta Lettland", "Vald och Frihet" u. c. F. Balodis bija arī daudzu grāmatu redaktors. Profesora F. Baloža publicētie raksti (vairāk nekā 100) veltīti galvenokārt arheoloģijas un mākslas vēstures problēmām.

Zinātniskos komandējumos profesors apmeklēja Lietuvu, Igauniju, Somiju, Zviedriju, Dāniju, Vāciju, Franciju, Spāniju, Portugāli, Grieķiju, Itāliju, Čehoslovākiju, Ēģipti, kur vācis materiālus saviem zinātniskajiem pētījumiem. **F. Balodis bieži tika aicināts uzstāties ar lekcijām Eiropā.** Ar panākumiem viņš uzstājās Kauņā, Varšavā, Berlīnē, Prāgā, Gēteborgā, Zundā, Upsalā, Stokholmā, Malmē, Helsinkos, Tallinā, Tērbatā un Parīzē. Viņa lekciju tematika bija plaša, taču dominējošās tēmas bija ēģiptoloģija un Latvijas arheoloģija.

Profesora starptautiskās pazīstamības rezultāts bija viņa līdzdarbošanās dažādās starptautiskās un nacionālās zinātniskās organizācijās. Sevišķi cieši sakari F. Balodim bija ar Zviedriju, kas vēlākajos gados izrādījās ļoti nodēriģi.

Profesora F. Baloža zinātniskajā darbā izceļami vis-

maz četri pētījumu atzinumi.

Pirmkārt - tatāru mongoļu kultūras jaunais un pareizais raksturojums. Šī kultūra tika radīta uz augstas attīstības pakāpes ar pilsētām un apūdeņošanas kanālu sistēmu, komplikētu centrālpakuri, glītām freskām un labi veidotu majoliku.

Otrkārt - jaunu atzinumu radīšana par pundurdievību Ēģiptē un to izcelšanos, kas, domājams, meklējama Centrālajā Āfrikā, nevis Arābijā, kā domāja agrāk.

Treškārt - profesors pierādīja, ka Ehnatona reliģiskā reforma nebija priekšlaicīga, kā dažkārt domāja.

Beidzot, runājot par profesora F. Baloža zinātnisko ieguldījumu latviešu senvēsturē, jāmin tas, ka viņš pierādīja organizētu dzīvi, valstisku domu un augstā attīstītu kultūru Latvijas teritorijā vēl pirms 1200. gada.

Profesora F. Baloža akadēmisko un zinātnisko darbību pārtrauca 1940. gada tragiskie notikumi Latvijā. Pateicoties laimīgai nejaušībai, dažas dienas pēc okupācijas sākuma profesoram F. Balodim izdevās ar vienu no pēdējiem reisiem izlidot uz Stokholmu.

Zviedrijā F. Balodis bija Stokholmas augstskolas ārštata profesors ēģiptoloģijā un Austrumu arheoloģijā. 1947. gada 8. augustā 65 gadu vecumā profesors Francis Aleksandrs Balodis Stokholmā mira un tika kremēts.

Dzimtene un Eiropas sabiedrība profesoru dāsnī apbalvojuši ar ordeņiem un godzīmēm: Triju Zvaigžņu ordeņa III un II šķiru, Zviedrijas Ziemeļzvaigznes ordeņa III un II šķiru, Zviedrijas Vāzas ordeņa II šķiru, Somijas Baltās Rozes III šķiru, Igaunijas Ērgļa ordeņa III un II šķiru, Lietuvas Ģedimīna ordeņa III šķiru, Polijas Polonija Restituta ordeņa III šķiru, Francijas Goda Leģiona ordeņa IV šķiru, kā arī ar Zviedru Studentu savienības Stokholmā Humanitārās fakultātes lielo lentu sarkanbaltsarkanā krāsā ar sudraba zīmogu.

Profesors F. Balodis bija viens no tiem retajiem Latvijas vēsturniekiem, kurš atstāja savu skolu, ko veidoja vēsturnieki R. Snore, E. Snore, A. Karnups, V. Ginters, E. Šturms, H. Riekstiņš u. c. Šie vēsturnieki tālāk pilnveidoja Latvijas vēsturi ar jauniem atklājumiem, koncepcijām un pētījumiem. Profesors F. Balodis nešaūbigi bija un paliek pirmā lieluma zvaigzne Latvijas vēsturnieku zvaigznājā.

ERIKS SĀRTS,
Latvijas Universitātes Bibliotēka

Oktobris Miniatūra

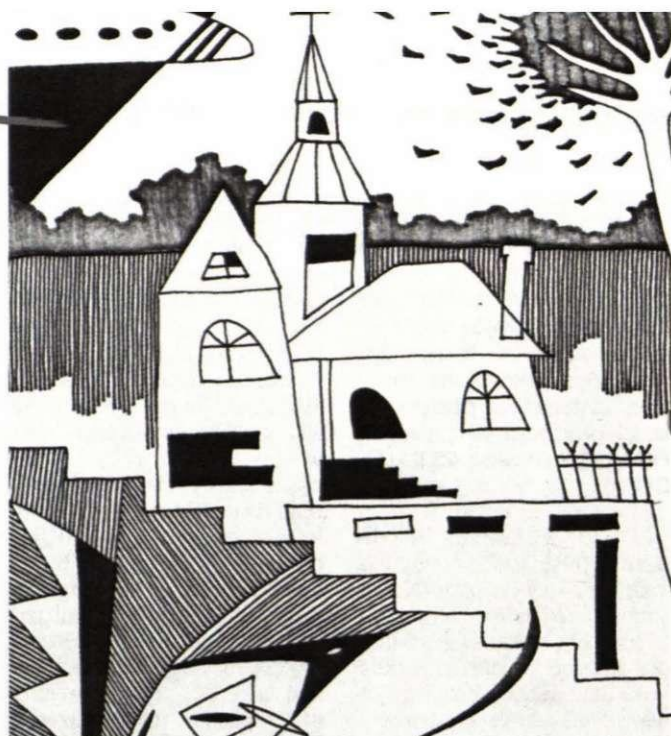
Pienāca rudens. Loga rūtis klāja asaras. Asara pie asaras... Vēlāk tur izveidojās jūra, kur pat es varētu noslikt, ja ļautos tās straumei. Aiz loga rūtīm, tālu projām, vēja plēsti, locījās bērzi. Bērzu birzs. Nirbums pamazām zuda. Vēlāk pāri palika tikai neparasti bezlapaini ķēmi. Man tie atgādināja pašai sevi. Aiz birzs aizvijās ceļš uz nekurienu.

Parks. Parasti samirkušie parka soliņi gandrīz nemanāmi gurkstēja, bet tajā dienā gan-

driz vai kļiedza aiz nespējas noturēt nastu. Zemē mētājās pazīstamā saplēstā lapiņa. Zimīte. Tikko salasāmi vārdi: "Negaidi... laiks... citur". Skaņa pieņēmas spēkā, apņēma visu parku, ausis iezvanījās nesēnā saruna: divas balsis. Vai tā maz bija saruna? Varbūt vējš te sapūta savu 10. simfoniju... Diķa kreisajā malā peldēja pīles, kas meta lielākus un mazākus lokus. Varbūt tas bija piļu tango? Un tālāk jau arī es iekļuvi deju virpulī. Neparasti

soļi... Valsis? Samba? Nē, pavissam kas neparasts. Sapinās kājas, un aukstā zeme... rudenīgā zeme... Kāpēc tik salta? Tā neskatās man acīs, vien rāda muguru. Tik svešs kažoks... Jā, raibu raibs gan, bet piedurkne... Tā ir noplēsta. Pēkšņi kažoks sāka irt. Palika tikai zeme. Kaila... Lapas, stumbri, pīles, laipas, tumsa... un asaras. Vēsums, reibums, jūra, jūraszāles un dzintars...

SANTA

Andas Loses zīmējums

lu bibliotēkā

Gan humanitārās, gan eksaktās zinātnes

◀ 3. lpp.

valsts Latvijas vēsturi varenajā Amerikā nezina.

Mākslas grāmatu atzarā iznākusi enciklopēdija krievu valodā par impresionistiem.

Vairāksējumu izdevumā angļu valodā "Dictionary of World Biography" iepazīstama pasaules izcilāko cilvēku biogrāfijas. Latviešu valodā izdotas grāmatas par admirāli Teodoru Spādi un sabiedrisko darbinieku Kristapu Morbergu. Biogrāfiskās literatūras no vadam piesienas arī trīmdas tautietes Olgas Pogaines grāmata "Seja, kas neviļ". Tā veltīta latviešu gaitām Amerikā.

Literatūrzinātnieks Arno Jundze uzrakstījis pētījumu "Somijas literatūra Latvijā".

Labas literatūras cienītājus saistīs arī latviešu prozaīķes Regīnas Ezeras Rakstu 3. sējums.

Interesi izraisīs darbi par zinātnieku veikumiem pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas.

Šoreiz tā ir grāmata arheologiem un šīs saistošās zinātnes faniem – "Arheologu pētījumi Latvijā 2000. un 2001. gadā".

Grāmatu apgādi brīvdienas nepazīst, lasītājiem atliek vien apgūt jaunās literatūras bagātības.

Saņemta virkne fundamentālu izdevumu medicīnā. Angļu valodā iznākušas divas grāmatas. "Clinical Pharmacology" ir apjomīgs darbs par zālēm un to iedarbību uz dažādām kaitēm, bet "Immunology Methods Manual" veltīta tādai mūsdienās būtiskai problēmai kā imūnsistēmas nostiprināšana.

Juristus ieinteresēs "The Cambridge law journal", kā arī grāmata krievu valodā "Правовые системы стран мира", kas noderēs Juridisko

fakultāšu studentiem, ļaujot gūt ieskatu dažādu pasaules valstu juridiskajās sistēmās. Juristiem – starptautisko attiecību speciālistiem domāts izdevums krievu valodā "Теория международных отношений на рубеже столетий". Par grāmatu varētu ieinteresēties gan zinātnieki, gan praktiķi.

Krievu valodā iznācis monumentāls darbs četros sējumos vēsturniekiem "Всемирная история".

Klajā nākuši vairāki Rīgai un tās vēsturei veltīti izdevumi: Jāņa Krastiņa "Rīgas arhitektūras meistari" un "Svēts mantojums Rīgai" – autoru kolektīva darbs par J. Mišņa bibliotēku.

Psihologijā izdotas vairākas grāmatas gan angļu, gan krievu valodā: "Handbook of the psychology of Aging", "Психологические законы", "Основы психологии", "Психология типов личности, на-родов и эпох". Arjomīgo sējumu "Клиническая психология" var izmantot kā mācību līdzekli studentiem – tiklab topošajiem ārstiem, kā arī psihologiem. Jaunajiem mediķiem domāta Irvinga Vainera grāmata "Основы психотерапии".

Angļu valodā iznācis Hovarda S. Fridmana darbs "Health Psychology", kā arī krājums "Social psychology". Krievu valodā izdotā Noras Njūkombas grāmata "Развитие личности ребенка" šķīstis interesanta gan psiholoģijas teorētiķiem, gan tiem, kuri vēlas savā ģimenē prasmīgi audzināt bērnus.

Divi izdevumi saistīti ar personas psiholoģiju. Salvatores Modī grāmata "Теория личности" aplūkotī dažādu personu tipi, katram raksturīgai. Pazīstamais vācu psihologs Kurts Teperveins pārstāvēts ar darbu "Savstarpējo attiecību māksla", kurā iztirzāts viens no sekmīgas dzīves priekšno-

teikumiem – veiksmīgu kontaktu veidošana ar citiem cilvēkiem.

Sabalansēt sociālās aizsardzības un valsts attīstības uzdevumus cenšas daudzās tīrgus ekonomikas valstīs. Šai problēmai veltīta Samuela Britana grāmata "Capitalism with a human face".

Feminisms kļuvis par visnotaļ plašu un uzmanības vērtu kustību daudzviet pasaulē, tādēļ tas jāpēta bez vienkāršošanas un aizspriedumiem. Vēsturiskā aspektā feminismu mēģināts analizēt grāmatā "European feminism 1700 – 1950".

Viena no pēdējā laikā plaukstošākajām profesijām ir sabiedriskās attiecības. Tiem, kuri vēlas apgūt šo arodu, labs palīgs varētu būt autoru kolektīva sarakstītā grāmata "Sabiedriskās attiecības". Lai veidotu gan savas iestādes tēlu, gan attīstības stratēģiju, sabiedrisko attiecību speciālistam ir būtiska loma. Izdevumā sniegts ievads mūsdienu sabiedrisko attiecību koncepcijā, šīs profesijas tapšanas vēsturē. Uzzināsiet, ko sabiedrisko attiecību speciālists var darīt, lai savai firmai piesaistītu investorus un uzlabotu attiecības ar tiem.

Vienā no antropoloģijas atzariem – kultūras antropoloģijā – iznākusi Raimonda Skupina grāmata "Cultural Anthropology".

Uzmanību saista izdevumi vēsturē. Pētniecisks skatījums piemīt darbam "The Middle Ages". Sabiedrībā joprojām ir iesakņojies vienpusīgs priekšstats par viduslaikiem kā tumsu, drūmu laiku. Šis posms iezīmīgs ar ievērojamiem sasniegumiem, tapa dziļas mākslas vērtības.

Vēsturisks skanējums piemīt pazīstamā rakstnieka Andreja Johansona grāmatai "Dūmainie spidekļi". Tajā

publicētas deviņas apceres par latviešu un pasaules kultūras dižgariem, kuru vidū ir Oskars Vailds, Jūdžins O'Nils un O'Henrijs.

Literatūrzinātnes sadaļā iznācis Ludmila Sproģes un Veras Vāveres darbs "Latviešu modernisma aizsākumi un krievu literatūras "sudraba laikmets"". Svarīga ir abu modernisma atzaru radošā mijiedarbība, tipoloģiskā tuvība un atšķirības. Tas ir XX gadsimta sākuma Eiropas literārās attīstības likumsakarīgs posms, kopīga laikmeta literāro strāvājumu izpausme. Grāmatā publicēta sudraba laikmeta krievu dzejnieku dzeja latviešu dzejnieku atdzejojumos.

Mūsdienu pasaulē aizvien lielāka nozīme ir kvalitātes prasībām. Angļu valodā klajā nācis darbs par menedžmentu "Total Quality". Menedžmentam veltīta arī angļu valodā izdotā grāmata "Strategic Management" un Pitera F. Druķera darbs krievu valodā "Задачи менеджмента в XXI веке".

Uzņēmējdarbības jomā izdota pazīstamā ārzemju latvieša Gundara Ķeniņa-Kinga un citu autoru sarakstītā grāmata "Roku rokā", kurā risinātas tēmas par stiprām, saliedētām darba grupām, augstāku darba ražīgumu un dinamiskākām tehnoloģijām. Tiem, kuri strādā dažādos uzņēmējdarbības veidos, noderēs izdevums "1001 способ успешного маркетинга".

Viens no Latvijai svarīgiem uzņēmējdarbības veidiem ir tūrisms. Tam veltīto grāmatu sērijā krievu valodā iznācis darbs "Туризм как вид деятельности".

Mākslas grāmatu jomā izdots pētījums angļu valodā par pasaules izcilākajiem mākslas muzejiem "Museums of the World".

Visai apjomīgā latviešu

teātra literatūra bagātinājusies ar divām grāmatām par latviešu aktrisēm. Kārlis Pamše raksta par Antu Klinti, bet Mirdza Martinsone darbā "Man jautā..." atbild uz talanta cienītāju visbiežāk uzdotajiem jautājumiem: ko aktrise dara, kad neatrodas uz skatuves, vai viņa jūtas kā primadonna, vai pieķeras lietām, kādi vīrieši patīk un vai atzīst bohēmu...

Daudz ir biogrāfiska rakstura izdevumu. Latviešu zemūdenes "Ronis" komandieris Hugo Legzdīņš raksta par savu unikālo dzīvi gandrīz gadsimta garumā, dodot stāstam zīmīgu nosaukumu "Ronis – mana būdiņa un pils". Vitālā, spilgtā gleznotāja Biruta Baumaņa saviem memuariem likusi virsrakstu "Es dzīvoju".

Unikāla personība reliģijas vēsturē ir bīskaps Jānis Cačuls. Viņa sakārtojumā iznākusi grāmata "Latvijas Romas Katoļu baznīcas vēstures materiāli".

Latgales atmodas darbinieka Nikodema Rancāna piemiņai veltīts darbs, kurā savās atmiņās par viņu dalās draugi un domubiedri.

Bibliotēku speciālistiem noderēs Freda Lernerā grāmata "Libraries through the ages", kurā atainots bibliotēku attīstības process.

Tapuši arī vairāki enciklopēdiska rakstura darbi: divsējumu bioloģijas izdevums "Encyclopedia of Global Change", monumentāls četrusējumu izdevums "Encyclopedia of Aesthetics", Meijera lielā enciklopēdija kabatas formātā 25 sējumos, kā arī enciklopēdija "Psychology".

Ceļotājiem un ceļojumliteratūras cienītājiem dota iespēja latviešu valodā baudīt legendārā Reinholda Mesnera grāmatu "Everests".

Materiālu sagatavījis
VIJA APINĪTE

"Saldumiņš"

Režisors Rodžers Kumbls
Lomās: Kamerona Diaza,
Kristīna Aplgeita, Tomass
Džeins

Trīs draudzenes. Mērķis viņām viens — puīši un laba izklaide. Atšķirība no ierastiem sižetiem ir tikai tāda, ka "kolekcione" nevis puīši, bet meitenes. Gadās, ka pamet puīši, gadās, ka ilgi nedomājot, — meitenes. Tomēr pat Amerikas zelta jaunatnei šāds dzīves stils nav uz mūžiem. Tā kādā izklaides reizē filmas galvenā varone, cenšoties atrast puīši savai draudzenei, pati "iekļūst slazdā". Sākumā šķietami nelaimīgi, tomēr kura liela mīlestība atnāk bez asarām?

Sižetā iespējams sazimēt modernās un neatkarīgās sie-

vietes, kura pasmejas par virie-ti tā, kā viņai patik, stāstu. Un tas ir pozitīvi, jo cik gan var ļaut viriešiem apspriest sieviešu krūšu apkārtmēru un citus parametrus? Tā nu filmas varones bez aplinkiem nodzied "Dziesmiņu par peni", pajokojas par izmēriem un traipiem. Tā teikt, līdztiesības vārdā.

"Saldumiņš" — romantiska komēdija ar pozitīvu un pikantu humora devu it visās lietās un vietās. Ieteicams skatīties kompānijā, bet var arī vienatnē. Nav ieteicama zvērinātiem purītāņiem. Laba izklaide garantēta.

"Par puiku"

Režisori: Kriss un Pols Veisi
Lomās: Hjū Grānts, Tonija
Kolete, Reičela Veisa

Labs apgērbs, laba mašīna, laba sadzīves tehnika. Viss labs. Viss limeni. Un tas viss uz salas. Nē, ne jau okeānā vai jūrā. Uz salas lielpilsētā. Uz modernā cilvēka "lielākā izgudrojuma" - vientulības salas. Lai arī uz salas, tomēr tās iemītnieks jūtas labi. Labi

tāpēc, ka viens, tāpēc, ka māc baidīt. Viņš iepērkas, viņa dzīve ir veiksmīgi sadalīta vienībās. Viņa "aizņemtības" vienībās. Viņa dzīvi aizpilda arī sievietes. Viņas uz salas netiek ielaistas. Sievietes nāk un iet, bet sala paliek. Sala taču ir tikai vienam.

Nepastāv pilnīgas neitralitātes, tāpēc arī šai salai pienāk laiki, kad jāizšķiras, vai dzīvot iluzorā neatkarībā (būt nevienam nevajadzīgam), vai ļaut salas vientulībā ienākt jauniem iemītniekiem (palīdzēt citiem

un sev).

"Par puiku" — labs iegants salīdzināt vientuļnieka un sabiedrības dvēseles dzīves stilu. Iespēja pārdomāt, vai tas, ka "viss ir kredītkartē", nozīmē arī labus un patiesus draugus. Vai tad, kad tev nevajag neko, nozīmē, ka arī citam neko nevajag. Galu galā — vai dzīve uz salas ir kādam vajadzīga? Pozitīvi, ka filma nekritizē kādu konkrētu dzīvesveidu, tomēr piedāvā izvēlēties atšķirīgu dzīves ceļu. Starp citu, tā ir komēdija.

"Neitrālā josla"

Režisors Danis Tanovičs
Lomās: Branko Djuričs,
Renē Bitorajačs, Filips So-
vagovičs

Josla starp naidu un nežē-

libu, starp cerību un mieru. Josla, uz kuras satiekas filmas varoņi, lai atgādinātu, ka karš Dienvidslāvijā nebija tikai un vienīgi CNN vai BBC tiešraides reportāžas no "karstajiem" punktiem. Karš sajaucas domas, vērtības un visaugstākajā varas punktā izcēla vienkāršu šauteni. Šautenes stobra priekšā mainās gan atbildes, gan priekšstati. Kā rīkoties, lai glābtu uz nāvi nolemtos? Vai sacīt patiesību par glābiņa neiespējamību, vai arī ļaut izplatīties ilūzijām? Tomēr karš nebija ilūzija, arī bosniešu tiesības uz savu valsti — nē. Ilūzija visbiežāk ir palīdzība no malas un skaisti vārdi, kas to pavada.

"Neitrālā josla" — iespēja pārliecināties par bruņota konflikta bezjēdzību, iespēja pārdomāt plašsaziņas līdzekļu ietekmi uz notiekošo pasaulē, iespēja baudīt labu aktierspēli. Ne velti filma saņēmusi 2002. gada Amerikas Kinoakadēmijas balvu "Oskars" kā labākā ārzemju filma. Filmu pavada labas raudzes ironija. Ir jāredz.

TĀLIVALDIS KRONBERGS
sadarbībā ar kino "RĪGA" un
kompāniju "BALTIC CINEMA"

konkurss

Viss par mūsu avīzi

Tā kā šis ir avīzes 80. jubilejas gads, tad nolēmām piesaistīt sev lasītāju pastiprinātu uzmanību. Konkursa pareizo atbilžu autorus gaida dažādas pārsteiguma balvas, tai skaitā arī iespēja saņemt brīvbiļetes uz kino.

Atbildes gaidām gan klātienē, gan pa parasto vai e-pastu līdz 28. oktobrim. Šoreiz nenokavējiet!

- Nosauciet vismaz trīs bijušos laikraksta redaktorus!
- No kura gada ir pašreizējais avīzes nosaukums?
- Kas ir "Universitātes Avīzes" vārda krusttēvs?

pasmaidīsim

Vasaras sesija. Pēdējais eksāmens. Pēdējais students. Profesors ir galīgi noguris.

Profesors (P): Es jums ieskaitīšu darbu, ja atbildēsiet uz vienu jautājumu...

Students (S): Un tas būtu...?

P: Jūs ejat pa ielu, un pēkšņi jums priekšā parādās divi maiši: viens ar prātu, otrs ar naudu... Kuru jūs ņemtu?

S: To, kas ar naudu.

P: Kāpēc?? Es gan ņemtu to, kas ar prātu...

S: Redzat, kā kuram trūkst, tas to arī ņem...

☺☺☺

Atnāk students uz eksāmenu, atver somu, izņem trīs pudeles, noliek profesoram uz galda un saka:

— Lūk jums trīs pudeles, ielieciet man trīs!

Profesors: — Es ņemšu divas...

☺☺☺

Izstāvējis nelielu rindu bufetē, students saka pārdevējai:

— Piecus cisiņus...

Balss no rindas: — Biezo mētā!

— ... un 47 dakšiņas.

☺☺☺

Lektors, studenta referātu pārlasījis, studentu izsauc uz pārrunām un saka:

— Jūsu darbs ir izteikts plagātiņš. Kā jūs to paskaidrosiet?

Tēlotājmākslas students šajā situācijā atbildētu:

— Nē, to sauc par reprodukciju.

Politoloģijas students teiktu: — Demokrātijā lobisms ir neizbēgams.

Ekonomikas students taisnotos:

— Dempingā ar algoritmiem vien nepietiek.

Bet psiholoģijas students, hiperstresa pārņemts, vispār nespētu parunāt.

☺☺☺

Students izkrit valsts eksāmenā. Telegrafē brālim: "Izkritu, sagatavo tēvu." Saņem atbildi: "Tēvs sagatavots, sagatavojies pats."

☺☺☺

Students pēc padsmiņa eksāmena iekāpj autobusā, nopērk biļeti, pēc ieraduma skatī nosauc biļetes numuru, tad, nedaudz padomājies, saka vadītājam:

— Dodiet man citu biļeti, no šīs es neko neatceros.

☺☺☺

Satiekas divi studenti: pirmais no Oxfordas (O), otrs — no LU (L). Latvijas students pagadījies tāds drošāks, bet ar angļu valodas zināšanām ir tā švakāk, tomēr viņš uzsāk sarunu pirmais:

L: Vai... "you" no "England"? Mans "uncle" ... grt (un tālāk nabagam sajūk).

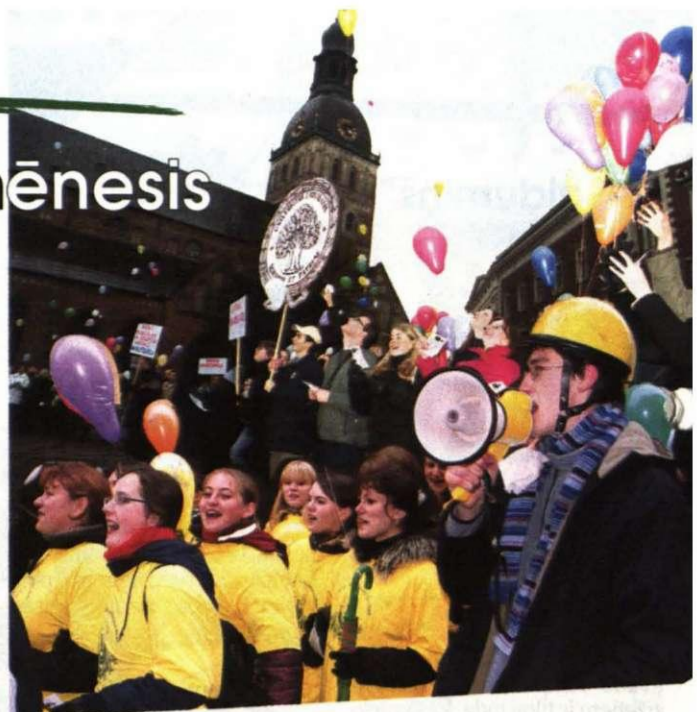
Anglis, mazliet nobrinādamies, pretjautā:

O: And do you know where Latvia is?

Anekdotas ņemtas no
www.ass.lv

◀ 1. lpp.

Sācies Baltijas studentu mēnesis

sludinājumi, reklāma

NICKOITA
 Mūsu jaunā adrese:
 K. Barona iela 34,
 2. stāvā, tālr. 7283303

Skaistumkopšanas salona speciālisti ir gatavi palīdzēt kļūt pievilcīgākiem

- Veido frizūras un make-up!
- Manikīra, pedikīra, kosmetologa pakalpojumi
- Darbojas solārijs
- LU studentiem, mācībspēkiem un darbiniekiem, uzrādot apliecību, joprojām cenu atlaides!
- Klienta kartēm darbojas loterija, kurā visi laimē!

Latvijas Universitātes Veselības un rehabilitācijas centrs
 aicina LU studentus, mācībspēkus un darbiniekus apmeklēt treniņu zāles, saunu, solāriju, masāžas kabinetu (par maksu).
 Ir iespējams irēt arī atpūtas telpu pasākumu organizēšanai (ar atļaidēm, ja ir kluba "US" biedri).
 Strādājam katru darba dienu no plkst. 8.00 līdz 22.00 un arī sestdienās no plkst. 10.00 līdz 16.00.

Sīkāka informācija pa tālruniem:
 7034638 – dežurante;
 7034644 – masāžas kabinets;
 7034636; mob. tālr. 9478015 – direktors.

burusports
 www.burusports.lv

Vasaras un ziemas sporta preču mazum- un vairum- tirgotājs SIA "Borts" sakarā ar darbības paplašināšanu izsludina konkursu:

Loģistikas speciālistu (1)
 Prasības: Zināšanas darbā ar datoru (MS Office, Excel, WIN Prece "Ankravs"); B kategorijas autovadītāja apliecība; Latviešu, krievu un angļu/vācu val. zināšanas
 Pieredze loģistikas jomā tiks uzskatīta par priekšrocību.

Darbam Siguldā
Pārdevēju/konsultantu (1)
 Prasības: Latviešu, krievu un angļu val. zināšanas; Vēlama iepriekšēja pieredze tirdzniecībā; Dzīvesvieta Vidzemes reģionā

Slēpju un snovborda servisa darbinieku
 Prasības: precizitāte un atbildība par padarīto darbu; priekšzināšanas darbā ar mehāniskiem darba galdiem (vēlams); dzīvesvieta Vidzemes reģionā

Mēs Jums piedāvājam:
 Stabilitāti; atbilstošu atalgojumu Jūsu paveiktajam; apmācības iespējas

Jūsu CV un motivācijas vēstuli gaidām SIA Borts, Rīga, Gaujas 7, LV 1026 vai burusports@burusports.lv līdz šā gada 25.oktobrim. Fakss: 7367242.

Studentu un Jaunatnes Ceļojumu Birojs
 uzsāk dalībnieku reģistrāciju
 2003. gada sezonai
 studentu vasaras darba programmai

WORK & TRAVEL
USA

Piesakoties līdz 25. oktobrim, programmas maksa - tikai USD 600!

Iepazīsti pasauli ar Council on International Education Exchange!

Studentu un Jaunatnes Ceļojumu Birojs
 Lāčplēša ielā 29, tel. 7284818, 7281558, e-pasts: info@sjcb.lv

"Universitātes Avīze"
 (Iznāk katru otro otrdienu)

Redaktore ILZE BRINKMANE
 Tekstus rediģē IEVA ZIEMELE
 Fotogrāfs TOMS GRĪNBERGS
 Tekstus ievada BRIGITA KERSTENA
 Datorsalikumu veido GUNTARS STEPĀNS

Adrese: Raiņa bulv. 19, 136. telpa, Rīga, LV-1586 (pastkastīte atrodas LU kancelejā)
 Tālruni: 7034328, 7034329; Fakss un aut. atb. 7034330
 Elektroniskais pasts: luua@lanet.lv
 Mājas lapa Internetā: <http://www.lanet.lv/~luua>
 Reģistrācijas apliecība Nr. 535.
 Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauc uz "UA" obligāta. Redakcijas viedoklis ne vienmēr sakrīt ar rakstu

CULTURAL EXCHANGE FOUNDATION

Darbs Studentiem ASV
 Work & Travel + Internship

PREZENTĀCIJA

29. oktobrī 14:00 407. aud.(Aspazijas 5)

CEF.lv
 Arhitektu iela 1-307, Rīga Tālr: 7222302, 7222303
 P.S.: Work & Travel USA tikai \$ 595!

DATORPAKALPOJUMI
 internets, e-pasts, word, excel, drukas darbi, skenēšana, cd ierakstīšana

DATORTEHNIKAS TIRDZniecība
 datori, printeri un to piederumi, datortehnikas remonts, datorliktu izveide

KONFERENČU ZĀLES PAKALPOJUMI
 multimediju iespējas, datorizētas darbvietas

UZRAKSTI SAVU KURSADARBU PIE MUMS!

Speciālas iek. l. Rīga, LV-1050
 Tālr. 7018742
 Fakss: 7018739
 http://www.ipasts.lv
 E-pasts: info@ipasts.lv